

40. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki "Muhacir Osman" metni üzerine bir inceleme

Merve ERCAN¹

APA: Ercan, M. (2023). 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki "Muhacir Osman" metni üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 687-718. DOI: 10.29000/rumelide.1379212.

Öz

Ders kitapları, tematik bir yaklaşım çerçevesinde metinlerin bir araya getirilmesiyle oluşan öğretim araçları olarak tanımlanabilmektedir. Ana dili öğretimi açısından bakıldığında Türkçe ders kitaplarında hedef sınıf düzeyinin yaş ve gelişim özelliklerine uygun farklı türlerde metinlerin yer aldığı söylenebilir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin incelenmesi önemli görülmektedir. Araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında, "Millî Kültürümüz" temasında serbest okuma metni olarak yer alan Muhacir Osman metninin çeşitli unsurlar açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, nitel araştırma geleneği içerisinde ele alınan durum çalışması deseninden yararlanılmıştır. Belirlenen alt amaçlar doğrultusunda araştırma verileri toplanmış ve betimsel analizle elde edilen veriler çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında; metnin iç yapı özelliklerinin sunumunda bazı eksiklikler olduğu, metnin okunabilirliğinin Ateşman (1997) formülüne göre "kolay" düzeye, Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre ise "eğitsel" düzeye karşılık geldiği görülmektedir. Metnin resimlerinin tasarım açısından bazı hatalar içerdiği, resim-metin ilişkisinin bazı noktalarda göz ardı edildiği ve metnin resimlerinin çocuklarda estetik duyarlılığı geliştirmek için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada metnin özgün hâliyle yapılan karşılaştırması sonucunda; çeşitli farklılıkların olduğu, kısaltma işlemi yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı noktaların göz ardı edildiği, ders kitabına alınacak metinlerin nitelikleri bağlamında her maddenin dikkate alınmadığı sonuçlarına da ulaşılmıştır. Son olarak ise ilgili metnin bulunduğu temanın konu önerileriyle ve iletileriyle uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe ders kitabı, metin, çocuk edebiyatı

An analysis on the text of "Muhacir Osman" in the 7th grade Turkish textbook

Abstract

Textbooks can be defined as teaching tools that are formed by bringing together texts within the framework of a thematic approach. From the point of view of mother tongue teaching, it can be said that there are different types of texts suitable for the age and developmental characteristics of the target class level in Turkish textbooks. In this context, it is considered important to examine the texts in Turkish textbooks. In the research, it is aimed to evaluate the Muhacir Osman text, which is included as a free reading text under the theme of "Our National Culture" in the 7th grade Turkish textbook belonging to the Publications of the Ministry of National Education, in terms of various elements. In line with the purpose of the research, the case study pattern, which is considered within the tradition of qualitative research, was used. Research data were collected in line with the

¹ Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği (Malatya, Türkiye), merve.ercan@inonu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7222-3217 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 25.08.2023-kabul tarihi: 23.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1379212]

determined sub-objectives and the data obtained by descriptive analysis were analyzed. When we look at the results of the research in general; It is seen that there are some deficiencies in the presentation of the internal structure features of the text, and the readability of the text corresponds to the "easy" level according to the Ateşman (1997) formula, and to the "educational" level according to the Çetinkaya-Uzun (2010) formula. It has been concluded that the pictures of the text contain some errors in terms of design, the picture-text relationship is ignored at some points and the pictures of the text are insufficient develop aesthetic sensitivity in children. As a result of the comparison of the text with its original form; it has also been concluded that there are various differences, some points that need to be considered while making the abbreviation process are ignored, and not every item is taken into account in terms of the qualities of the texts to be included in the textbook. Finally, it was concluded that the theme with the relevant text was compatible with the subject suggestions and messages.

Keywords: Turkish textbook, text, children's literature

7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki "Muhacir Osman" metni üzerine bir inceleme

Giriş

Öğrenme öğretme sürecinde hedeflenen kazanımların öğrencilere kazandırılması için çeşitli eğitsel araçlar kullanılabilir. Bu eğitsel araçlardan biri olan ders kitabı, öğretmenler tarafından başvurulan ana kaynak olabilmektedir. Özbay (2003) Türkçe öğretmenlerinin, derslerinde kullandıkları öncelikli kaynağın ders kitabı olduğunu vurgulamaktadır. Kılıç'a (2021) göre bir dersin öğretiminde, ders kitabının ana kaynak olarak kullanılması bugün de önceliğini korumaktadır. Ders kitaplarının, öğrenme öğretme sürecinde etkin kullanımının sadece ülkemiz eğitim sistemine özgü olmadığı, uluslararası düzeyde de ders kitaplarının eğitsel bir araç işlevi taşıdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Canale (2021) ders kitaplarının, uzun yıllardır dil öğrenimi için resmî bir eğitim aracı olduğunu ve bu şekilde de devam ettiğini belirtmektedir. Ders kitapları; öğretime bir materyal ve geri bildirim sağlayabilir, öğrenme yolu çizebilir, destek sağlayabilir, iletişimsel görevlere odaklanan etkileşimlerle anlam kurmaya yönlendirebilir ve teşvik edebilir (Funk, 2012).

Ders kitapları içerik açısından ele alındığında ilgili alana özgü kazanımlar çerçevesinde; metinlerin, hazırlık çalışmalarının, etkinliklerin ve resimlerin (illüstrasyon) bulunduğu eğitsel bir içeriğe sahip oldukları söylenebilir. Oral (2021) ders kitaplarında içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesinde dikkate alınması gereken unsurları; kazanımlar, öğrenme ve öğretim ilkeleri, öğrenci özellikleri ve konu alanına uygunluk biçiminde sıralamaktadır. Benzer şekilde Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2021) ders kitapları ve eğitim araçlarının taşıdığı nitelikler arasında; eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsadığı, dil ve anlatıma uygunluk açısından hata içermediği ve görsel tasarım ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olduğu ve öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak yazıldığı belirtilmektedir. Çağdaş araç gereçlere karşın vazgeçilmeyen bir öğretim aracı olan ders kitabının, öğrenme sürecine katkı sunması için birtakım niteliklere sahip olması gerekmektedir (Canlı, 2015). Nitekim bir ders kitabında yer alan metinlerin, etkinliklerin ve resimlerin öğretim programındaki kazanımlara ve hedef sınıf düzeyindeki öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişimsel özelliklerine uygun olması gerektiği düşünülmektedir.

Ders kitaplarının, ana dili öğretimi hedefleyen Türkçe derslerinde sundukları içerikle büyük bir öneme sahip oldukları söylenebilir. Dil becerilerinin öğrenilmesi ve öğretilmesinde, Türkçe ders kitapları

vazgeçilmeyen temel ders araçlarıdır (Yurt ve Arslan, 2014). Bilindiği üzere Türkçe ders kitaplarında farklı türde ve içerikte metinlere yer verilmektedir. Ana dili öğretimi sürecinde bu metinlerin önemli bir rolü vardır. Türkçe derslerinde dört temel dil becerisinin kazandırılmasında metinlerden faydalanılmaktadır (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinler, Türkçe derslerinde kullanılan başat gereçlerdir (Lüle Mert, 2011).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre, dilin kullanım kuralları metinlerden yararlanılarak öğrencilere sistemli ve düzenli bir biçimde öğretilmelidir (Güneş, 2013). Öğrenme öğretme sürecinde, yazınsal nitelikli metinlerin incelenmesiyle belirlenen kazanımlara ulaşılması beklenmektedir (Çalışkan, 2016). Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin ve metinlere bağlı etkinliklerin hedeflenen kazanımlara ulaşmak için aracı işlevi gördükleri söylenebilir. Bu nedenle Türkçe ders kitabına alınan metinlerin ve etkinliklerin seçiminde özenli davranılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) bakıldığında ders kitabına alınacak metinlerin sahip olması gereken niteliklerin maddeler hâlinde sunulduğu görülmektedir. Bu maddelerin, ders kitabına alınacak bir metnin seçimi ve seçilen metnin ders kitabında nasıl yer alması gerektiği noktasında zihinlerde oluşabilecek bazı sorulara yanıt sunan, yönlendirici nitelikte maddeler oldukları söylenebilir.

Güneş'e (2022) göre ders kitabına alınacak metnin seçimi iyi yapılmalı, eğitici bir metin öğrencinin zihninde sadece etki bırakmamalı aynı zamanda öğrenmeyi ve anlamayı kolaylaştırmalıdır. Bu bağlamda Türkçe ders kitabındaki metinlerin belirli nitelikleri taşıyan, öğrencilerin yaş düzeyine uygun ve çocuğa görelilik ilkeleri doğrultusunda seçilmiş metinler olması gerektiği düşünülmektedir. Canlı (2015) Türkçe ders kitaplarına düzeye uygun metin seçilmesi için gerekli unsurları; türsel özellikleri taşıma, çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun olma, yaş düzeyinin öğrenme gereksinimlerine yanıt oluşturma biçiminde özetlemektedir. Ayrıca bütün bu unsurlar dikkate alındığında çocuğa görelilik ilkesinin gerçekleşeceğini vurgulamaktadır. Çocuğa görelilik ilkesi, çocuklar için yazılan edebiyat ürünlerinde dikkate alınması gereken unsurlara çağrışım yapmaktadır. Oğuzkan (2021) çocuk yayınlarında biçim ve içerik yönünden bazı özelliklerin bulunmasının istendiğini belirtmektedir. Bu bağlamda biçim özelliklerini; büyüklük (boyutlar), kâğıt cinsi, sayfa düzeni(mizanpaj), harfler(hurufat), yazım ve noktalama işaretleri, resimler, kapak (cilt) şeklinde içerik özelliklerini; tema, konu, kahramanlar, plan, üslup ve dil biçiminde sıralamaktadır. Benzer şekilde Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016) çocuk kitaplarının fiziksel özelliklerini kitabın boyutu, kâğıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, resimler ve kapak; içerik özelliklerini konu, tema, kahramanlar ve plan biçiminde sınıflandırmaktadır.

Yukarıda ifade edilenlerin yanı sıra Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin; okunabilirliklerine, buldukları temayla olan ilişkilerine, özgün hâlleriyle karşılaştırmalarına ve resimleriyle oluşturdukları bütünlüğe yönelik yapılacak değerlendirmelerin de nitelikleri hakkında fikir vereceği düşünülmektedir. Bir metnin okunabilirliğinin düzeye uygun olması, ele aldığı konunun yer aldığı temanın konu alanlarıyla uygun olması, özgün hâlden aktarımı yapılırken anlamsal, mantıksal bütünlüğünün bozulmaması ve içeriğini temsil eden resimlere sahip olması metni anlamlandırma sürecine katkı sağlayacaktır. Nitekim bu özelliklere sahip metinler, ana dilinin zenginliklerini öğrenciye hissettirme bağlamında üstlendiği işlevi yerine getirmiş olabilecektir. Bu nedenle söz edilen bu noktaların üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

Temizyürek (2010) okunabilirlik düzeyi uygun olan metinlerin okunmasının ve anlaşılmasının daha kolay olacağını belirtmektedir. Özdemir (2021) ise bir metnin hedef kitleye uygun olup olmamasını belirlemek için başvurulan yöntemleri; uzman görüşü alma, çıkartmalı okunabilirlik testlerini kullanma ve okunabilirlik formüllerini kullanma biçiminde sıralamaktadır. Alanyazındaki çalışmalara

bakıldığında Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen formüller aracılığıyla metinlerin okunabilirlik düzeylerine yönelik çıkarımlar yapıldığı görülmektedir. Bir metnin okunabilirliğinin anlam kurma sürecini dolaylı da olsa etkilediği düşünülmektedir. Okunması çok kolay veya güç olan, okunabilirlik puanı eğitim düzeyine uygun olmayan metinlerin, anlaşılabilirlik açısından problem oluşturabileceği söylenebilir. Bu durum ise dolaylı olarak okur metin etkileşimini etkileyebilir.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, belirli konu alanları bağlamında aynı tema altında sunulabilmektedir. "Yapılandırmacı Türkçe programlarına göre hazırlanan ders kitapları izlekler üzerine kurulmuştur" (Yaylı, 2020, ss.29). Metinlerin aynı temalarda sunulması, öğretim programının dayandığı tematik yaklaşımın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Coşkun ve Taş (2008) tematik yaklaşımın, ders kitabına alınacak metnin seçiminde önemli bir değişiklik sağladığını belirtmektedir. Bu anlayışın; Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) belirtildiği, temalara ilişkin açıklamalar yapıldığı, öğrenme öğretme sürecinde işlenmesi ya da öğretim materyallerinde yer verilmesi öngörülen temalara ve bu temalar içerisinde ele alınabilecek konu önerilerine yer verildiği görülmektedir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hepsinin özgün hâllerine yer verilmediği söylenebilir. Bu durumun ilgili metnin türünden kaynaklı olabileceği gibi ders kitabına alınacak metinlerin nitelikleriyle de ilişkili olabileceği söylenebilir. Bayraktar ve Durukan (2016) Türkçe ders kitaplarında sadeleştirme, kısaltma ve düzenle gibi işlemlerden geçmiş metinlerin de bulunduğunu belirtmektedir. Ders kitabına alınacak metinlerde kısaltma işleminin yapılmasına yönelik ifadelerin ise öğretim programlarında belirtildiği görülmektedir. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2006, ss.56) bakıldığında okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler arasında "Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz" ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca ilgili programda şiir dışındaki metin türlerinde eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin metnin bütünlüğünü bozmamak şartıyla en fazla bir cümle, cümle bütünlüğünü bozmamak şartıyla ise en fazla beş kelime çıkarılabileceği vurgulanmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ise metinlerin kısaltılmasına yönelik "Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir" ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Bu ifadeler ders kitabına alınacak metnin özgün hâli üzerinde yapılabilecek değişikliklerin boyutuna ilişkin fikir verebilmektedir.

Türkben'e (2019) göre Türkçe öğretiminde, öğrencilere sunulan metinlerin niteliği kadar metinle beraber sunulacak resimler de önemlidir. Metinlerin resimlerinin, metni anlamlandırma sürecinde başvurulan destekleyici estetik unsurlar oldukları söylenebilir. Sever (2015) resmin; metinle beraber düşünüldüğünde anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten bazen ise metne yeni anlam katan estetik bir uyaran olduğunu belirtmektedir. Ders kitaplarındaki resimlerin de tıpkı metinler gibi taşıması gereken çeşitli nitelikleri olduğu düşünülmektedir. Bu niteliklerin genel olarak içeriğe ve tasarıma yönelik olduğu ifade edilebilir. Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları'na (2022) bakıldığında beşinci bölümde görsel tasarımının, içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyici nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olması gerektiği çeşitli ölçütlerle açıklanmaktadır.

Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlere ilişkin birçok çalışma yapıldığı söylenebilir. Sur (2023) çalışmasında, Türkçe ders kitaplarına yönelik incelemelerin en çok metinler ve etkinlikler üzerine yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Türkçe ders kitabındaki metinler

üzerine yapılan çalışmaların içeriklerine genel olarak bakıldığında; metinlerin türlerine-temalarına ve metinsellik özelliklerine yönelik (Aytan ve Güneş, 2017; Özbay ve Çeçen, 2012; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Türkben, 2018; Üründü, 2011), metinlerin okunabilirliğine yönelik (Baki, 2019; Bora ve Arslan, 2021; Çarkıt ve Bahadır, 2022; Çıplak ve Balcı, 2022; Durukan, 2014; Karatay, Bolat ve Güngör, 2013; Okur ve Arı, 2013; Özçetin ve Karakuş, 2020; Özdemir, 2016; Sağlam, İnce ve Eker, 2018; Zorbaz, 2007), metinlerin resimlerle uyumuna yönelik (Baş ve İnan Yıldız, 2015; Demirel, Kökçü ve Akbaba, 2018; İşcan ve Cımbız, 2018; İşcan ve Karadağ, 2021; Türkben, 2019), metinlerin çocuğa göreliliğine yönelik (Çakır, 2013; Demirel ve Deniz, 2021; Karakaş Doğan, 2019; Küçükavşar ve Hasırcı, 2013; Lüle Mert, 2012; Mirzaoğlu, 2017; Solar, 2010) çalışmaların olduğu görülmektedir. Ayrıca alanyazında, Türkçe ders kitabındaki tiyatro metinlerinin (Koç ve Kıymaz, 2013) ve yine ders kitabında bulunan bir metnin (Bayraktar ve Durukan, 2016) özgün hâlleriyle karşılaştırıldığı ve çeşitli tespitler yapıldığı çalışmalar da bulunmaktadır.

Alanyazındaki çalışmalardan hareketle Türkçe ders kitabındaki metinlere yönelik birçok çalışma yapıldığı ve çeşitli sonuçlar elde edildiği söylenebilir. Ancak bu çalışmaların ders kitaplarındaki metinlerin, belirli unsur bağlamında incelenmesine ilişkin oldukları görülmektedir. Yapılan bu değerlendirmelerin genel bir bakış açısı sunmaları nedeniyle büyük bir öneme sahip oldukları düşünülmektedir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli bakış açısı ise 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki bir serbest okuma metninin (Muhacir Osman) birçok unsur açısından detaylı bir şekilde incelenmesidir. Böylelikle bir metnin taşınması gereken nitelikler bütüncül bir şekilde değerlendirilebilecektir.

Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan "Muhacir Osman" adlı metnin çeşitli unsurlar açısından değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şu şekildedir:

1. Metnin iç yapı özellikleri çocuğa görelilik bağlamında nasıl değerlendirilebilir?
2. Metnin okunabilirliğine ilişkin nasıl değerlendirme yapılabilir?
3. Metnin görsellerinin tasarım özellikleri, metinle uyumu ve çocuğa göreliliği nasıldır?
4. Metnin özgün hâliyle ders kitabına alınmış hâli arasındaki farklılıklar nelerdir?
5. Metnin bulunduğu temayla uyumu nasıldır?
6. Metnin ders kitabına alınacak metinlerin niteliği bağlamında değerlendirilmesi nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Araştırma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda *incelenen olguya ilişkin özellikler değiştirilmeden kendi doğal ortamı içinde gözlemlenir, katılımcıların bakış açılarından anlaşılmaya çalışılır ve bağlama özgü olarak analitik genellemeler yapılır* (Özden ve Saban, 2019, ss. 6). Nitel araştırma yönteminde tasarlanan araştırma problemine bağlı olarak farklı araştırma desenlerinin kullanılabilmesi söylenebilir. Bu çalışmada da durum (vaka) çalışması deseninden yararlanılmıştır. Yin'e (2018) göre vaka çalışmasının tercih edilmesi araştırma sorularına bağlıdır,

araştırma soruları bazı güncel durumları (sosyal olguları) nasıl veya neden sorularıyla açıklamaya yönelik ise vaka çalışmasının tercih edilmesi uygun olacaktır. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir durum ya da belli bir zaman içindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplayarak bir durum betimlemesi ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2021). Bu çalışmada da Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan, serbest okuma metni olan "Muhacir Osman" adlı metnin çeşitli unsurlar açısından detaylı ve derinlemesine betimlenmesi amaçlandığı için durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

Çalışma materyali

Araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda iki çalışma materyali incelenerek veriler elde edilmiştir. Bunlardan birincisi Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak okutulmasını uygun gördüğü, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan Muhacir Osman metnidir. Bu metnin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır. Bu metnin incelenmesinde etkili olan ölçüt; 7. sınıf Türkçe ders kitabında zorunlu temalardan birinde kısaltılmış olarak bulunan hikâye edici serbest okuma metni olmasıdır. Bu metin, söz konusu Türkçe ders kitabının "Millî Kültürümüz" adlı dördüncü temasında hikâye edici türde serbest okuma metni olarak yer almaktadır. Söz konusu kitaptaki diğer zorunlu temalarda bulunan serbest okuma metinlerine bakıldığında "kısaltılmış" olarak yer almadıkları görülmektedir. Ele alınan metni çeşitli unsurlar açısından incelerken özgün hâliyle farklılıklarına da değinebilmek amacıyla "Muhacir Osman" metni söz konusu çalışmanın materyali olarak belirlenmiştir. Böylelikle ilgili temada bulunan serbest okuma metninin niteliği ve özgün hâliyle farklılığı üzerine değerlendirme yapılabileceği öngörülmüştür. Araştırmada incelenen ikinci materyal ise Ali (2015) tarafından kaleme alınan Batı Trakya'da Türk Edebiyatı'na Gönül Verenler adlı eser içerisinde yer alan "Muhacir Osman" adlı metnidir. Muhacir Osman metninin bu eserden alındığı ilgili Türkçe ders kitabının kaynakçasında belirtilmektedir. Bu bağlamda metnin özgün hâliyle karşılaştırılabilmesi için bu materyalden yararlanılmıştır.

Verilerin toplanması

Araştırmanın verileri Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman adlı metninden ve Batı Trakya'da Türk Edebiyatı'na Gönül Verenler adlı eserdeki Muhacir Osman metninden elde edilmiştir. Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda; metnin çocuğa göreliliğini belirlemek amacıyla Oğuzkan'ın (2021) çocuk edebiyatının temel nitelikleri arasında ele aldığı iç yapı özellikleri içerisinde yer alan başlıklar belirleyici olmuştur. Metnin görselleriyle ilgili verileri elde etmek için Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları'ndaki (2022) görsellerle ilgili bulunan maddelerden, İşeri (2020) tarafından alana kazandırılan "Ders Kitabındaki Resimleri Değerlendirme Ölçütleri"nden ve Özdemir (2021) tarafından belirlenen görsel tasarım ölçütlerinden fikir edinilmiştir. Bu doğrultuda incelenen resimlerde karşılığı olan ölçütler çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır. Resim metin oranına ilişkin değerlendirme yapabilmek için Karatay (2018) tarafından belirlenen oranlar dikkate alınmıştır. Metnin okunabilirliğini belirlemek için ise Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından oluşturulan formüllerden yararlanılmıştır. Metnin bulunduğu temaya uygunluğuna, özgün hâlinde yapılan kısaltmasına yönelik değerlendirmelere ve ders kitabına alınması için taşınması gereken niteliklerine ilişkin değerlendirmeler ise Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) dikkate alınmıştır. Ayrıca kısaltma, düzenleme işlemleriyle

ilgili yapılan incelemede İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2006) maddelerden hareketle de değerlendirme yapılmıştır. Türkçe ders kitabında bulunan metnin özgün hâliyle karşılaştırılması için ise iki metin ayrı ayrı okunmuş, farklılıklar belirlenmiş ve kodlanmıştır. Ardından benzer kodlar bir araya getirilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde hem betimsel analiz hem içerik analizinden yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre betimsel analiz, tümdengelimci analiz türüne karşı gelmektedir, bu analiz türüne göre elde edilen veriler daha önce araştırma problemi ve alt problemleri kapsamında belirlenmiş temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Metnin çocuğa görelilik bağlamında iç yapı özelliklerinin incelenmesi, okunabilirliğinin belirlenmesi, görsellerinin tasarım özelliklerinin-metinle uyumunun ve çocuğa göreliliğinin incelenmesi, bulunduğu temayla uyumunun belirlenmesi ve ders kitabına alınacak metinlerin niteliği bakımından değerlendirilmesi için alanyazında bulunan belirli ölçütler ve kuramsal temeller çerçevesinde analiz yapılması amacıyla betimsel analiz tercih edilmiştir. Söz konusu metnin özgün hâliyle karşılaştırılmasıyla elde edilen veriler ise içerik analiziyle çözümlenmiştir. "İçerik analizi hacimli olan nitel materyali alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimlerini ifade etmek için kullanılır" (Patton, 2018, ss.453). Araştırma verileri elde edildikten bir süre sonra araştırmacı tarafından tekrar kontrol edilmiş ve uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü doğrultusunda araştırma verilerinde yeniden düzenlemeler, birleştirmeler yapılmıştır.

Bulgular ve yorum

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları kapsamında elde edilen veriler uygun oldukları temalar altında birleştirilmiş ve sunulmuştur. Veriler sunulurken gerektiğinde doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

1. Muhacir Osman adlı metnin çocuğa görelilik bağlamında incelenmesi

Konu

Muhacir Osman adlı metin; Batı Trakya'da yaşayan anlatıcının, çocukluğunda "Osman Aga" olarak seslendiği kişiyi görmek için İzmir'e gelmesini ve bir deniz kıyısındaki çayevinde memleketleriyle ilgili hatıraları hakkında sohbetlerini konu edinmektedir. Bu sohbetlerden, Muhacir Osman'ın vatanı olan Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç edişinin anlatıldığı anlaşılabilir. Muhacir Osman'ın Batı Trakya'dan göç ettiği metinde geçen mekan adından (Karabayır) çıkarılabilmektedir.

Çocuklara yönelik oluşturulan içeriklerde konunun önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Karatay (2018) çocuğa yönelik kitap yazımı ve seçiminde çocuğa görelilik ilkesine ve çocukların ilgi alanlarına uygun konuların seçimine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Metinde ele alınan konunun genel kurgusu itibarıyla yedinci sınıf düzeyindeki çocuklar için uygun olduğu düşünülmektedir. Muhacir Osman'ın vatanından göç edişi sonrası memleketine duyduğu özlem ve bağlılığı ortaya koyan ifadelerin çocukların millî değerleri benimsemeleri bağlamında bir duyarlılık oluşturabileceği söylenebilir. Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016) çocuklara yönelik hazırlanan kitapların; millî kültür değerlerini, yaşanan toplumun ahlak kuralları, gelenek ve göreneklerini içermesini önemli görmektedir. Bu bağlamda Muhacir Osman metninde; millî kültür değerlerine, gelenek ve göreneklere yönelik farkındalık oluşturacak ifadelerin bulunduğu söylenebilir. Muhacir Osman'ın vatanına duyduğu özlemi

içeren ifadeler, Ramazan Bayramı'nda davul çalınması, maniler söylenmesi ve çocukların Osman Aga ile bağ bozumunu gelenek hâline getirmeleri bu bulguyu destekleyici örnekler olarak sunulabilir.

Muhacir Osman metninde konunun yaş düzeyine uygun olmasının yanı sıra konunun sunulmasında çocukların duygusal dünyasına uygun olmadığı düşünülen aktarımların da söz konusu olduğu söylenebilir. Osman Aga'nın Türkiye'ye göç etmeden önce bir grup çocuğun önünde tüfekli askerler tarafından götürülmesinin ve karakolda dövüldüğünün anlatılmasının, çocuk dünyasında şiddet unsurunu anımsatacağı için örseleyici olduğu düşünülmektedir. Yılmaz ve Yakar (2018) Çocukların günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri fiziksel ve sözel şiddet türlerinin hayatın bir gerçeği olarak çocuk kitapları aracılığıyla çocuklara gösterilebileceğini fakat sorunların şiddete başvurarak çözen karakterlerin olumlanmamasının, çocuklarda şiddete yönelik farkındalık oluşturabileceğini vurgulamaktadırlar. Ancak Muhacir Osman metninde şiddetin olumlanmadığı herhangi bir iletiyle sunulmadığı için çocuk okurun ruhsal dünyasında olumsuz yönde bir etki bırakabileceği düşünülmektedir.

Metinde Osman Aga'nın eşi Gülizar Hanım'ın ölümünün de kurgu içerisinde ele alındığı görülmektedir. Ölüm, çocuk okurları duygusal olarak etkileyebilecek bir olgu gibi düşünülse de gerçek hayatın bir gerçeği olduğu için çocuklara yönelik eserlerde yer almasının sakıncalı olmadığı düşünülmektedir. Ölüm olgusunun ele alındığı eserlerde olayın nasıl sunulduğunun önemli olduğu düşünülmektedir. Demirel (2021) çocuk kitaplarında işlenen konuların aşırı duygusallığı, melankoliği ve rastlantıları içermemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda da Muhacir Osman metninde Gülizar Hanım'ın ölümünün anlatıldığı bölümlerde aşırı duygusallık içeren örseleyici ifadeler olmadığı düşünülmektedir.

Son olarak ders kitabına alınmış olan Muhacir Osman metninin konu bağlamında kurgusunun bazı bölümlerde doğru bir şekilde yapılandırılmadığı söylenebilir. Bu duruma örnek olarak Muhacir Osman'ın karakola alınmasının ve sonrasında Türkiye'ye göç etmesinin nedeninin açık bir biçimde sunulmaması gösterilebilir. Bu durum anlatımsal ve mantıksal bütünlük bağlamında belirsizliğe yol açabilmektedir. Özgün metne bakıldığında Muhacir Osman'ın Türkiye'ye göç edişinin farklı temelde anlatıldığı görülürken Türkçe ders kitabında alınmış olan Muhacir Osman metninde çetecilerin Osman Aga'ya zorla eşya aldıkları için karakola düştüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu durumun göçle sonuçlanmasının sağlam bir kurgu temelinde sunulmadığı söylenebilir. Demirel'e (2021) göre çocuk edebiyatı ürünlerinde konu kurgu itibarıyla kendi içerisinde tutarlı olmalıdır. Ancak Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninde konunun kurgu temelinde yapılandırılmasında eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Tema / İzlek

Muhacir Osman metninde yukarıda ifade edilen konunun göç teması içerisinde işlendiği söylenebilir. Metinde Muhacir Osman'ın yaşadıkları, ana yurttan göç teması çerçevesinde şekillendirilmiştir. Gerçek dünyadaki toplumsal bir olgu olan göç olgusunun çocuk okura sunulmasının olumsuz bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir. Aksine güncel bir sorunsalın çocuğa sunulmasıyla gerçek hayatta karşılaşılacak durumlara yönelik farkındalık kazandırılacağı düşünülmektedir. Yalçın ve Aktaş (2017) yakından uzağa ilkesi kapsamında, temanın çocuğun kendi yaşantısı veya yaşantısı olabilecek durumlardan seçildiğinde daha etkili olacağını vurgulamaktadır. Sever (2003) ise temayla ilgili ifadelerinde çocukların; insanları ve hayatın gerçeklerini estetik bir bakış açısıyla tanımlarına fırsat verilmesine değinmektedir. Bu bağlamda ana yurttan göçü anlatan metnin temasının çocuk gerçekliğine uygun olduğu söylenebilir.

Plan

Muhacir Osman metnindeki olay ve düşüncelerin genel olarak bir plan dahilinde sunulduğu ancak metnin genel çerçevesi düşünüldüğünde bazı noktalarda eksiklik olarak görülebilecek durumların da olduğu söylenebilir. Oğuzkan (2021) planın; bir eserin yapı ve iç düzeninin tasarlanmasını sağlayan, yazma işini disipline bağlayan bir araç olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle metinlerde plan unsuru çerçevesinde olayların sunulmasının büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Metinde eksiklik olarak görülen unsurlardan birincisi konu başlığında da üzerinde durulduğu gibi Muhacir Osman'ın karakola götürülmesi ve daha sonra Türkiye'ye göç etmesi sürecinin akıllarda soru işareti bırakacak biçimde yüzeysel olarak anlatılmasıdır. Bu durumun, ilgili konunun sunulmasında düzensizliğe neden olduğu ve çocukların zihinsel dünyasında mantıksal tutarlılığın sağlanmasını engellediği düşünülmektedir. Pilten (2021) konu ve plan unsurlarının birlikte değerlendirilmesine vurgu yaparak çocuk edebiyatı eserlerinin taşınması gereken önemli niteliklerden birinin de konu plan arasındaki ilişkinin düzeyi olduğunu dile getirmektedir. Plan yapmak, metnin öğelerinin dağınık olmasını engelleyerek iletinin doğru biçimde hedef kitleye ulaşmasına yardımcı olur (Kökçü, 2021). Bu bağlamda ders kitabına alınmış olan Muhacir Osman metninde konu ve plan arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu söylemek olanaklıdır. Plan unsuru içerisinde ele alınan diğer bir konu ise metinde geçen karakterlerin sunumuna ilişkindir. Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman adlı metinde kurgu içerisinde "Ferişte" isimli bir karakterden söz edilmektedir. Ancak bu karakterin kurgu içerisindeki rolü ve Muhacir Osman ile olan bağı açık bir şekilde anlaşılmamaktadır. Ferište karakterinin kim olduğuna ve Muhacir Osman ile nasıl bir ilişkisinin olduğuna yönelik çıkarımlardan hareketle değerlendirme yapılabilse de karakterin açık ve belirgin bir şekilde sunulmadığı düşünülmektedir. Bu durum metnin planlanmasında bir eksiklik olarak görülmektedir. Kökçü (2021) iyi planlanmış bir çocuk kitabında olaylar arasındaki geçiş bağlantılarının sağlam olduğuna, kahramanların karakteristik özelliklerinin net olduğuna ve tema kapsamında işlenen konunun belirgin olduğuna değinmektedir. Oğuzkan (2021, ss.373) ise dikkatle planlanmış bir eserin niteliklerini sıralarken "kahramanlar ayrıntılar içerisinde kaybolmaz" ifadesine yer vermektedir. Bu bağlamda metindeki karakterin sunulduğu eksikliğin, metnin genel planı çerçevesindeki bazı yapıların anlamlandırılmasını güçleştirdiği söylenebilir.

Karakter

Yalçın ve Aytaş'a (2017) göre yaş düzeyi fark etmeksizin çocuklar okudukları kitaptaki kahramanlarla özdeşim kurmaktadır. Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman adlı metindeki karakterlere bakıldığında hedef yaş düzeyindeki çocukların doğrudan olumsuz yönde özdeşim kurmasına neden olabilecek herhangi bir karakter olmadığı söylenebilir. Aksine anlatıcının; Muhacir Osman ile geçmişe dönük sohbet etmesi, Muhacir Osman'ı dinlemesi ve onun ana yurduna duyduğu özlemi gidermek için memleketinin mevcut durumundan haberdar etmesi gibi davranışlarıyla hedef yaş düzeyindeki çocuklara olumlu özdeşim kurmaları için rol model olduğu söylenebilir. Sever (2008) çocuklara yönelik hazırlanan öykü, roman ve diğer anlatılarda kahramanların karakter özelliklerinin belirlenmesinde, durum ve olaylar karşısındaki davranışların en önemli gösterge olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda Muhacir Osman'ın yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen ana yurdunu güzellikleriyle anımsaması, buruk anılarını ifade ederken örseleyici bir dil kullanmaması gibi davranışları, yaşama karşı güçlü ve olumlu yaklaşan bir karakter özelliğine sahip olduğuna işaret edilmektedir. Sever (2008) çocuk edebiyatında karakterlerin açık (geliştirilmiş) ve kapalı (geliştirilmemiş) olmak üzere iki farklı grupta incelenebileceğini de belirtmektedir. Bu bağlamda Muhacir Osman karakterinin, okur tarafından çeşitli nitelikleriyle tanınması ve iletinin paylaşımında etkin bir sorumluluk alması nedeniyle açık (geliştirilmiş) bir karakter olduğunu söylemek olanaklıdır. Metne bakıldığında Muhacir

Osman'ın geçmiş dönemde yaşadığı bölgedeki insanlarla ilişkilerini, hangi işlerle uğraştığını ve insanların ona nasıl seslendiğini anlatan ifadelerin, onun çeşitli niteliklerinin okura sunulmasını sağladığı söylenebilir. Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016) çocuk kitaplarındaki kahramanların seçiminde çocukların iyi tanıdıkları, ilgi duymadıkları kahramanların ya da çocuklara çok uzak, bilinmedik çevreden kahramanların seçilmemesini belirtmektedirler. Bu bağlamda Muhacir Osman metninde karakterlerin belirlenmesinde dengeli bir tutum sergilendiği ifade edilebilir. Metindeki karakterlerin çocukların günlük yaşamda karşılaşabilecekleri, çocuk gerçekliğine uygun kişiler oldukları düşünülmektedir.

Metinde genel olarak karakterlere ilişkin olumlu değerlendirmeler yapılmasına karşılık davranışlarında dolaylı olarak olumsuz yönde değerlendirilebilecek noktalar olduğu da düşünülmektedir. Metindeki şahıs ve varlık kadrosu genel olarak düşünüldüğünde anlatıcının ve bir grup arkadaşının gözü önünde Osman Aga'yı karakola götürülen tüfekli askerlerin ve karakolda Osman Aga'ya şiddet uygulayan kişilerin davranışlarıyla dolaylı da olsa hedef yaş düzeyindeki çocukların olumsuz özdeşim kurmasına neden olabilecek karakter özellikleri taşıdıkları söylenebilir. Ancak bu karakterlerin söz edilen davranışlarıyla ön plana çıkartıldığına ya da davranışlarının olumlandığına ilişkin aktarımların söz konusu olmadığı görülmektedir. Çocuklar için yazılmış, düzenlenmiş metinlerde idealize etme kaygısı güdülmeyen karakterlerin ve şahıs varlık kadrosunun evrensel değerlerin savunucusu, olumlu davranışlar sergileyen veya gerçekleştirdiği olumsuz davranışa ilişkin kurgu içerisinde farkındalık kazanmış kişiler olarak sunulması gerektiği düşünülmektedir.

Dil ve anlatım

Karakuş'a (2020) göre çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken önemli unsurlar arasında dil ve anlatım da bulunmaktadır. Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninde genel anlamda açık ve anlaşılır bir dil kullanıldığı söylenebilir. Böylelikle hedef yaş düzeyindeki çocuklar metni okuduklarında yoğun bir anlatımla karşı karşıya kalmayıp okumaya istekli bir şekilde devam etme olanağı bulabileceklerdir. Ancak zaman zaman çocukların doğrudan anlamlandıramayacağı, üzerine zihinsel bir çaba harcayacakları mecazlı ifadeler ve betimlemelere yer verildiği de görülmektedir. Örneğin Muhacir Osman ile anlatıcının deniz kıyısında oturdukları yerin çevresi betimlenirken "...renkli bir kargaşalık içindeydiler" ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Çocuk okurlar ilk okumalarında renkli bir kargaşanın nasıl olduğunu anlamlandırma noktasında zihinsel bir karmaşa yaşayabilirler. Ayrıca anlatıcının babasının Osman Aga için kurduğu "Ama değil mi kuşkulanmışlar bir kere, bundan sonra Osman'ı ancak Türkiye paklar" cümlesinde de benzer biçimde mecazlı anlatımın söz konusu olduğu söylenebilir. Ancak bu ifadelerin çocukların zihinsel çabaları sonucu, bağlamdan hareketle anlamlandırma olanağı bulabileceği ifadeler oldukları düşünülmektedir. Karatay (2018) çocuklara yönelik eserlerde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmasının yanı sıra süslü, sanatlı söyleyişlere, deyim ve atasözlerine yer verilmesine; günlük hayatta yaygın kullanılan bilinen kelimelere ek olarak çocuğun bağlamdan hareketle cümleden çıkarım yapabileceği, söz varlığına katkı sağlayacak yeni sözcüklerle buluşturulmasına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda metinde yer verilen mecaz anlatımların çocukların söz varlığının gelişmesine destek sağlayan unsurlar olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Metinde kullanılan sözcüklere bakıldığında farklı söyleyiş özelliklerine sahip ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bu sözcükler "Aga, görmeğe, napçan, büle, abe, buba, misir, uğlum" şeklinde örneklendirilebilir. Bu ifadelerin Türkçe ders kitabında değiştirilmeden kullanılması, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) bulunan yazarın ve Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı oluşan yazım farklılıklarının hata olarak nitelendirilip düzeltilmemesine ilişkin maddenin dikkate alındığını ortaya koyabilmektedir. Ancak yazarın söyleyiş farklılığından kaynaklı sözcüklerin yoğun bir

şekilde kullanılmasının ana dilinin incelik ve detaylarını hissettirme düşüncesini kısmen de olsa olumsuz etkilediği düşünölmektedir. Lüle Mert'e (2020) göre çocuk, metinde kullanılan dilden etkilenip kendi diline ona göre şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda ilgili sözcüklerin söyleyiş özelliklerinden kaynaklı farklılıkları içerdiği çocuk okura hissettirilmeli, bu sözcüklerin İstanbul Türkçesindeki karşılıkları üzerine farkındalık oluşturulmalıdır.

Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninde betimlemelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı, zaman zaman benzetmelere başvurulduğu görölmektedir. Betimlemelerin yoğun bir şekilde kullanılmasının olay ve durumların çocukların zihninde somutlaştırılmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Ancak benzetmelere bakıldığında çocuğun ruh dünyasında olumsuz bir izlenim oluşturacak bir ifadeyle de karşılaşıldığı görölmektedir. Metnin sonunda Muhacir Osman'ın mezarlıkla ilgili sorusunu yöneltmeden önce "Son sözünü söylemeye hazırlanan bir idam mahkumu gibiydi" ifadesiyle bir idam mahkumuna benzetildiği görölmektedir. Bu benzetmenin çocukların duygusal dünyasını olumsuz etkileyeceği düşünölmektedir. Bu bağlamda dilin anlatım olanakları doğrultusunda benzetmelerden yararlanıldığı görölse de yukarıdaki benzetmenin çocuğa göre olmadığı düşünölmektedir.

Metinde kahraman bakış açısının kullanıldığı, anlatıcının birinci ağızdan olayları aktardığı görölmektedir. Yalçın ve Aytaş (2017) birinci kişi ağızından yapılan anlatımın samimi olduğunu, duyu, düşünce ve sırları paylaşma izlenimi verdiği için çocuklar tarafından beğenildiğini ve benimsendiğini dile getirmektedir. Bu nedenle metinle kahraman bakış açısının kullanılmasının, çocukların metne ilgi duymasında etkili olabileceği düşünölmektedir.

Dil ve anlatım başlığı içerisinde üzerinde durulması gereken önemli bir noktanın da cümlelerin uzunluğuna yönelik yapılacak değerlendirmeler olduğu söylenebilir. Güncel Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) bakıldığında sınıf düzeylerine uygun olarak kullanılması gereken sözcük sayısına ilişkin fikir veren bir ifade olmadığı görölmektedir. Ancak 1981 Türkçe Öğretimi Programı'nda sınıf düzeyleri ve cümle uzunluklarına ilişkin kazanımların bulunduğu, bu bağlamda 7. sınıf düzeyinde 400-500 sözcükten oluşan öykü yazısının anlamlı bir şekilde okunabileceği ifade edilmektedir (Coşkun ve Taş, 2008). Bu doğrultuda Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninin sözcük sayısı hesaplanmış ve 1000'in üzerinde bulunmuştur. Bu bağlamda söz edilen 1981 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre metnin sözcük sayısının hedef sınıf düzeyine uygun olmadığı anlaşılabilmektedir. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında Canlı 'nın (2020) 7. sınıf düzeyindeki çocukların bir çırpıda okuyabilecekleri öykülerden yararlanılabileceği gibi kurgu, olayların ilerleyişi, dil ve anlatım özellikleri bakımından daha karmaşık öykülerin bulunduğu seçkilerden de yararlanılabileceğini belirttiği görölmektedir.

Metnin cümle uzunluğuna ve dil anlatım açısından çocuğa göreliğine yönelik daha geniş çerçevede değerlendirme yapılabilmesi için metnin okunabilirliğinin de alanyazındaki okunabilirlik formülleri dikkate alınarak hesaplanması ve düzeylere ilişkin çıkarım yapılması gerektiği düşünölmektedir.

2. Muhacir Osman metninin okunabilirliği

Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninin okunabilirliği alanyazındaki okunabilirlik formülleri dikkate alınarak hesaplanmış ve aşağdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1 Muhacir Osman Metninin Okunabilirliği

Okunabilirlik Formülleri	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı/Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
Ateşman (1997)	2,52	5,72	82,7	Kolay	-
Çetinkaya-Uzun (2010)	2,52	5,72	47,9	Eğitsel	8 ve 9.sınıf

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Muhacir Osman metninin Ateşman (1997) okunabilirlik formülüne göre okunabilirlik sayısının 82,7 olduğu, Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formülüne göre ise okunabilirlik puanının 47,9 olduğu görülmektedir. Ateşman (1997) formülüne göre hesaplanan okunabilirlik sayısı "kolay" düzeyine, Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre hesaplanan okunabilirlik puanı ise "eğitsel" düzeye karşılık gelmektedir. Çetinkaya'ya (2010) göre eğitsel düzeyde; okur metni işleyebilmek ve anlamlandırabilmek için bir eğitimcinin desteğine ihtiyaç duyar. Ayrıca Çetinkaya-Uzun'un (2010) formülüne göre hesaplanan okunabilirlik puanının, eğitim düzeyi açısından 8.ve 9.sınıf düzeylerine denk geldiği görülmektedir. Bu bağlamda ilgili metnin 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmasının, Çetinkaya-Uzun'un (2010) eğitim düzeyi sınıflandırmasıyla tutarlı olmadığı söylenebilir. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında Muhacir Osman metninin çeşitli araştırmacılar tarafından okunabilirliğinin hesaplandığı görülmektedir. Bu bağlamda Ogur (2022), Muhacir Osman metninin okunabilirliğinin orta güçlükte ve eğitsel okuma düzeyinde; Gökgül ve Bayram (2022) ise kolay düzeyde yer aldığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Ateşman'ın (1997) formülünde kolay olarak nitelendirilen metnin, Çetinkaya-Uzun (2010) formülünde eğitsel düzeye karşılık gelmesi metnin anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesinde, okunabilirlik formülleriyle hesaplanan puanların tam anlamıyla fikir vermediğini düşündürmektedir.

3. Muhacir Osman metninin resimlerinin tasarımsal özellikleri, metinle uyumu ve çocuğa göreliği

Muhacir Osman metni, Türkçe ders kitabında üç sayfalık bir anlatımla yer almaktadır. Bu üç sayfanın her birinde bir resim olmak üzere toplam üç resim kullanıldığı görülmektedir. Bu tema içerisinde Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninin resimlerine yer verilmiş ve resimlerin altında sıralı bir biçimde tasarımsal özelliklerine, metinle uyumuna ve çocuğa göreliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Şekil 2 Muhacir Osman ile Anlatıcının Sohbeti

Yukarıdaki resim metnin ilk sayfasında anlatıma başlamadan önce, ortalanmış bir biçimde sayfaya yerleştirilmiştir. Sayfa tasarımı açısından düşünüldüğünde resmin bulunduğu yerin içeriğe uygun olduğu, sayfa içerisinde herhangi bir tasarımsal karmaşıklığa neden olmadığı görülmektedir. Resim gerçeğe uygundur ve kullanılan renk sayısı bakımından dengelidir. Resim, görsel tasarım açısından orantılı ve bütünlük ilkesine uygundur. Ancak resmin, öğeleri bağlamında genel olarak açık ve anlaşılır olsa da bazı noktalarda belirsizliğe neden olabilecek detayları içerdiği düşünülmektedir. Örneğin iki ağacın arasında denizin uzanmaya devam ettiği noktada bir karartı olduğu görülmektedir. Bu karartı gerçeklik açısından düşünüldüğünde akıllarda soru işareti oluşmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda karartı ile gösterilen yerin neresi olduğuna ilişkin sorular, çocukların zihinlerinde oluşabilir. Yoğun koyu bir renk kullanıldığı için bu sorulara zihinlerde verilecek cevapların da yine gerçeklikle tam örtüşmeyeceği düşünülmektedir. Örneğin bir kıyı şeridi veya ufuk çizgisi ise somut olarak bu yeri tam anlamıyla yansıtan bir tasarımın söz konusu olmadığı söylenebilir. Benzer şekilde karartıyla belirtilen kısma bir tekne yaklaşıyor gibi görünse de ilgili ögenin belirsiz olduğu, net olmadığı görülmektedir. Bu nedenle Şekil 1 için görseli oluşturan öğelerin bazılarının hata içerdiği ve tasarımsal öğelerinin bazılarının çizgi, boyut, doku, renk, ışık, gölge, tonlama, perspektif vb. unsurlar bağlamında öğrenmeye katkı sunmak için yeterli olmadığı söylenebilir.

Metne bakıldığında Muhacir Osman ile anlatıcının deniz kıyısındaki çayevinde karşılıklı sohbet ettiklerini anlatan Şekil 1'deki resmin metinde anlatılan olay örgüsü ile genel olarak uyumlu olmasına rağmen bazı noktalarda ifade edilenleri tam olarak temsil etmediği söylenebilir. Örneğin metindeki "Kıyıya yanaşan tekneler, çalışan, gezen, duran insanlar, asfaltta karşılıklı akıp giden vasıtalar sessiz, renkli bir kargaşalık içindeydiler" ifadesine bakıldığında kıyıya teknelerin yanaştığının belirtildiği görülmektedir. Ancak resimde bunu temsil eden öğelerin yer almadığı görülmektedir. Daha önce de sözü edilen karartıyla belirtilen kısma bir tekne yaklaşıyor gibi görünse de ilgili ögenin net olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra rengarenk bir kargaşa olduğu belirtilse de resme bakıldığında Muhacir Osman ile anlatıcının sakin bir deniz kıyısında baş başa sohbet ettikleri kanısına varılabileceği görülmektedir. Bütün bunların yanı sıra ilgili resmin genel olarak metnin içeriğini temsil etme ve okuma öncesinde metne ısınma ve tahminlerde bulunmayı sağlamak için uygun olduğu düşünülmektedir.

Çocuğa görelik açısından bakıldığında Şekil 1'deki resmin öğelerinin genel anlamda öğrencinin gelişim seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Resmin öğelerinin büyük çoğunluğunda açık ve parlak renkler kullanıldığı için çocukların estetik duyarlılık geliştirmelerine yarar sağlayacağı düşünülse de bazı noktalarda estetik duyarlılık oluşturmada yetersiz kalabileceği de düşünülmektedir. Örneğin resimdeki simitlere bakıldığında daha canlı, çizim yerine gerçek bir resim kullanıldığı anlaşılabilmektedir. Ancak kişilerin yüz hatlarına bakıldığında çizgi detaylarının belli olduğu, çizim yapıldığı görülmektedir. Ayrıca resmin içerdiği öge hataları nedeniyle çocukların zihninde karışıklığa neden olabileceği de düşünülmektedir.

Şekil 3 Muhacir Osman'ın Davul Çalması

Şekil 2'deki resim, metnin ikinci sayfasında sağ orta ve alt köşeyi kapsayacak şekilde metnin yanına yerleştirilmiştir. Resim, sayfa tasarımı ve görsel tasarım açısından fiziksel anlamda herhangi bir karışıklık oluşturmaya da oran bakımından sayfada yer almasının dengeli olmadığı görülmektedir. Resim dikdörtgen bir biçimde metnin sağ tarafına yerleştirilmiştir. Ancak resmin boyutunun sayfanın büyük bir kısmını kapladığı görülmektedir. Hedef yaş düzeyi dikkate alındığında bu durumun, çocukların metne odaklanmasını engelleyebileceği ifade edilebilir. Bunların yanı sıra resmin öğelerinin gerçeğe uygun olduğu, açık ve net olduğu, kullanılan renk sayısı açısından dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

Resmin metinle ilişkisine bakıldığında Osman Aga'nın bir evin kapısının önünde davul çaldığı görülmektedir. Metnin içeriği dikkate alındığında bu resmin, bayram sabahı olduğu düşünülen bir günde Osman Aga'nın, Sığırtmaç Hasan'ın kapısında davul çaldığı bir anı temsil ettiği söylenebilir. Bu anlamda ilgili resmin; metnin içeriğini temsil ettiğini, çocukların metni anlamlandırmasını kolaylaştırabileceğini söylemek olanaklıdır. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli nokta ilgili resmin; hemen solunda anlatılanları değil, üstündeki paragrafta anlatılanları destekleyen bir resim olduğudur. Bu bağlamda resim-metin ilişkisi bağlamında Şekil 2'deki resmin sayfaya uygun bir şekilde yerleştirilmediği, sayfa tasarımında kullanılan resmin yerinin solundaki içeriğe uygun olmadığı söylenebilir.

Çocuğa görelilik açısından bakıldığında Şekil 2'deki resmin öğelerinin açık ve net olması nedeniyle hedef yaş düzeyindeki çocukların gelişim seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Ayrıca açık, parlak ve uygun sayıda renk kullanıldığı için resmin, çocuklarda estetik duyarlılığı kısmen de olsa geliştireceği düşünülmektedir.

Şekil 4 Mezarlıkta Bulunan Güller

Şekil 3'teki resim, metnin üçüncü sayfasında sağ alt köşeye yerleştirilmiştir. Sayfa tasarımı açısından düşünüldüğünde resmin, metnin sağında konumlandırılmasının ve boyutunun uygun olduğu düşünülmektedir. Resmin anlaşılır, net ve gerçeğe uygun olduğu görülmektedir. Resimde kullanılan tasarım öğelerinin (çizgi, boyut, doku, renk, ışık, gölge, tonlama, perspektif vb. unsurlar) öğrenmeye katkı sağlayacak nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca resimde vurgulanmak istenen öge olan güllerin ön plana çıkarıldığı da görülmektedir. Ancak vurgulanan bu ögenin metnin içeriğinden bağımsız olduğu düşünülmektedir.

Resim metin ilişkisi açısından Şekil 3'e bakıldığında, metnin içeriğini tam anlamıyla temsil etmediği söylenebilir. Resmin solunda bulunan ifadelere bakıldığında Osman Aga'nın anlatıcıya mezarlığın sağ üst köşesindeki karaalıları sorduğu, anlatıcının ise karaçalı yerine orada bir gül ağacı olduğunu, ağacın çok güzel açtığı anlatılmaktadır. İlgili resme bakıldığında güllerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ancak sadece gül ağacının ön plana çıkarıldığı, anlatılanlarla bağ kurmayı sağlayacak başka öğelerin olmadığı görülmektedir. Bu durumun ilgili resmin metinle olan bağını zayıflattığı, metnin iletisinin anlaşılmasını desteklemediği düşünülmektedir.

Çocuğa görelilik bağlamında Şekil 3'teki resmin, öğrencinin gelişim düzeyine uygun olsa da estetik duyarlılık kazandırma ya da estetik duyarlılığı artırma noktasında yetersiz olduğu söylenebilir. Resmin, öğrencinin okuma öncesinde metne ısınmasını sağlayacak nitelikte veya görsel okumaya uygun nitelikte olmadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda ilgili resmin, öğrenmeyi desteklemede ve anlamayı kolaylaştırmada herhangi bir rolü olmadığı düşünülmektedir.

Muhacir Osman metnine ilişkin değerlendirme yapılması gereken noktalardan birinin de resimlerin sözel metne oranına yönelik olduğu düşünülmektedir. Karatay (2018) metin ve resim oranlarının yaş düzeylerine göre değiştiğini, 2-7 yaş düzeyi için bir kitabın ¼ ' nün yazı ¾ 'ünün resim olabileceğini, 7-9 yaş düzeyi için 2/4'ünün yazı 2/4'ünün resim olabileceğini, 9-12 yaş ve üstü için ¾'ünün yazı ¼'ünün resim olabileceğini dile getirmektedir. Bu bağlamda Muhacir Osman metninin bütünü, resim metin oranı bağlamında ele alındığında yaş düzeyine göre dengeli bir dağılım gösterdiğini söylemek olanaklıdır.

Son olarak metnin resimlerinin; genel olarak estetik duyarlılık kazandırma noktasında tasarım özellikleri, renklerin kullanımı gibi işlevleri üstlenmiş olmalarına rağmen yine de yetersiz oldukları düşünülmektedir. Sever'e (2008, ss.166) göre "Çocuk kitaplarına resim, kendi başına önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur." Bu düşünceye paralel olarak metinler açısından da resimlerin anlamın yapılandırılmasını sağlayan estetik uyaranlar oldukları söylenebilir. Bu bağlamda metinlerin destekleyicisi olan estetik uyaranların çocuklarda sanatsal gelişimi destekleyecek nitelikte olmaları, önemli bir detay olarak görülmektedir.

4. Muhacir Osman metninin özgün hâliyle karşılaştırılması

Türkçe ders kitabında bulunan Muhacir Osman metninin sonunda "kısaltılmıştır" ifadesinin yer aldığı görülmektedir. İlgili ders kitabının kaynakçasına bakıldığında metnin özgün hâlinin Rahmi Ali'ye (2015) ait olan " Batı Trakya'da Türk Edebiyatı'na Gönül Verenler" adlı eserden alındığı anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda iki metnin karşılaştırılması yapılmış, farklılıklar ortaya konmuş ve değerlendirilmiştir. Bu farklılıkların; noktalama işaretlerinin kullanımına, eklerin kullanımına, söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıklarına, sözcüklerin kullanımına ve düzeltme işaretinin kullanımına yönelik olduğu görülmektedir. Ayrıca iki metnin karşılaştırılmasında özgün metinden çıkarılan bölümlerin Türkçe ders kitabına alınan metinde gösterilmesine veya gösterilmemesine ilişkin bulgular da elde edilmiş, değerlendirilmiştir.

Noktalama işaretlerinin kullanımına yönelik farklılıklar

İki metin karşılaştırıldığında noktalama işaretlerinin kullanımıyla ilgili farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar; özgün metinde kullanılan noktalama işaretlerinin Türkçe ders kitabına alınan metinden çıkarılması, özgün metinde olmayan noktalama işaretinin Türkçe ders kitabındaki metne eklenmesi, Türkçe ders kitabında bulunan metindeki noktalama işaretinin değiştirilmesi ve noktalama işaretinin Türkçe ders kitabındaki metinde, özgün metinde kullanıldığı yerden farklı yerde kullanılması biçiminde sıralanabilmektedir. Söz edilen bu farklılıklar aşağıdaki tablolarda özgün metin ile Türkçe ders kitabına alınmış olan metinden doğrudan alıntılarla vurgulu bir biçimde sunulmuştur.

Tablo 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninden Çıkarılan Noktalama İşaretleri

Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
Baktığımı anlayınca ezilir gibi oldu , gülümsemeye çalışarak:	Baktığımı anlayınca ezilir gibi oldu gülümsemeye çalışarak:
O, deminden beri , bir türlü salınmadığı iskemlesine âdetâ çökmüş, gözlerini denizin uçsuz bucaksız ufkuna dikmişti.	O, deminden beri bir türlü salınmadığı iskemlesine âdetâ çökmüş, gözlerini denizin uçsuz bucaksız ufkuna dikmişti.
Bakıyor, o bildiğim , benim pek yakından tanıdığım Osman Aga ile bu Muhacir Osman arasında bir türlü bir benzerlik, bir yakınlık bulamıyordum.	Bakıyor; o bildiğim benim pek yakından tanıdığım Osman Aga ile bu Muhacir Osman arasında bir türlü bir benzerlik, bir yakınlık bulamıyordum.
Biz çocuklar Osman Aga , derdik kendisine; büyükler ve akranlarıysa Uzunların Osman...	Biz çocuklar Osman Aga derdik kendisine, büyükler ve akranları Uzunların Osman...
Hele , "Bu Ramazan davulu yine Uzunların Osman çalacak" dediler miydi biz çocukların bayramı olurdu.	Hele "Bu Ramazan davulu yine Uzunların Osman çalacak." dediler miydi biz çocukların bayramı olurdu.
Bilirdik ki bizim çok sevdiğimiz manileri yine söyleyecek , hatta güzel havalarda sahur vakti dolaşırken ardı sıra gezmemize ses çıkarmıyacak.	Bilirdik ki bizim çok sevdiğimiz manileri yine söyleyecek hatta güzel havalarda sahur vakti dolaşırken ardı sıra gezmemize ses çıkarmıyacak.
O ne ses , ne canla başla davul çalmaydı öyle.	O ne ses ne canla başla davul çalmaydı öyle.
Gerek sahur vakitleri , gerekse bayram sabahları olsun, en çok Sığırtmaç Hasan'ın kapısında durur, en güzel manileri de belki orada söylerdi.	Gerek sahur vakitleri gerekse bayram sabahları olsun, en çok Sığırtmaç Hasan'ın kapısında durur, en güzel manileri de belki orada söylerdi.
Bizim , kurnadan akan şırayı tasa doldurarak içmemize kızmaz, tam tersine gülerdi.	Bizim kurnadan akan şırayı tasa doldurarak içmemize kızmaz, tam tersine gülerdi.
Sonraki yaz Gülizar Hanım'ın mezarının başucunda , pembe, tek bir gül açtı.	Sonraki yaz Gülizar Hanım'ın mezarının başucunda pembe, tek bir gül açtı.
Tutmuş çeteciler kendisini, eline para verip , "Bize kasabadan bu eşyaları alacaksınız " demişler.	Tutmuş çeteciler kendisini, eline para verip "Bize kasabadan bu eşyaları alacaksınız." demişler.
Bir ara Raife teyzenin sağ koluna bir tutukluk gelmişti ama , önemli bir şey değil, demişti doktorlar.	Bir ara Raife teyzenin sağ koluna bir tutukluk gelmişti ama önemli bir şey değil, demişti doktorlar.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Türkçe ders kitabına alınan Muhacir Osman metninde tümcelerden çıkarılan noktalama işaretinin sadece "virgül" işareti olduğu görülmektedir. Virgül işaretinin çıkarıldığı tümcelere bakıldığında anlatımsal açıdan herhangi bir karışıklık veya eksiklik olmadığı söylenebilir. Noktalama işaretlerinin kullanımı bakımından ele alındığında zarf fiilden sonra ve bağlaçtan sonra kullanılan virgölün kaldırılmasının uygun olduğu düşünülmektedir.

Tümcelerden noktalama işaretinin çıkarılmasının yanı sıra bazı tümcelerde özgün metinde bulunmayan noktalama işaretlerinin Türkçe ders kitabına alınmış olan metne eklendiği de görülmektedir. Bu bulguyu destekleyen örnekler aşağıdaki tabloda vurgulanarak sunulmuştur.

Tablo 3 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metnine Eklenen Noktalama İşaretleri

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metnine Eklenen Noktalama İşaretleri	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
	Hele, "Bu Ramazan davulu yine Uzunların Osman çalacak " dediler miydi biz çocukların bayramı olurdu.	Hele "Bu Ramazan davulu yine Uzunların Osman çalacak. " dediler miydi biz çocukların bayramı olurdu.
	"Gökten indi bir yeşil melek / Elhamdülillâhi tebarek / A benim canım sultanım / Bayramınız olsun mubarek "	"Gökten indi bir yeşil melek , / Elhamdülillâhi tebarek. / A benim canım sultanım ,/ Bayramınız olsun mübarek. "
	Tutmuş çeteciler kendisini, eline para verip, "Bize kasabadan bu eşyaları alacaksınız " demişler.	Tutmuş çeteciler kendisini, eline para verip "Bize kasabadan bu eşyaları alacaksınız. " demişler.
	" Hayır " desen öleceksin. " Evet " desen ölme tehlikesi var.	" Hayır. " desen öleceksin. " Evet. " desen ölme tehlikesi var.
	"Olsun be " dermiş.	"Olsun be! " dermiş.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Türkçe ders kitabına alınmış olan Muhacir Osman metninde tırnak içerisinde belirtilmiş tümce ve dizelerin sonuna getirilmesi uygun olan noktalama işaretlerinin konulduğu görülmektedir. Yapılan bu eklemelerin yazım kuralları bağlamında düşünüldüğünde uygun olduğu söylenebilir.

Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninde noktalama işaretlerinin çıkarılması ve eklenmesi işlemlerinin yanı sıra özgün metindeki bazı noktalama işaretlerinin değiştirildiği de görülmektedir.

Tablo 4 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Değiştirilen Noktalama İşaretleri

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Değiştirilen	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
	Abe düşünme beni sen ; rahatım ben.	Abe düşünme beni sen , rahatım ben.
	Bakıyor , o bildiğim, benim pek yakından tanıdığım Osman Aga ile bu Muhacir Osman arasında bir türlü bir ben-zerlik, bir yakınlık bulamıyordum.	Bakıyor ; o bildiğim benim pek yakından tanıdığım Osman Aga ile bu Muhacir Osman arasında bir türlü bir benzerlik, bir yakınlık bulamıyordum.
	Biz çocuklar Osman Aga, derdik kendisine ; büyükler ve akranlarıysa Uzunların Osman...	Biz çocuklar Osman Aga derdik kendisine , büyükler ve akranları Uzunların Osman...

Her kapıda durur, birer ikişer mani söyler , aynı şevk, aynı heyecan bir ay boyunca sürerdi.	Her kapıda durur, birer ikişer mani söyler ; aynı şevk, aynı heyecan bir ay boyunca sürerdi.
Osman gene akıllı davrandı ; ölümden kaçtı.	Osman gene akıllı davrandı , ölümden kaçtı.
Hani bir iğde ağacı vardı eskiden ; onun olduğu yere.	Hani bir iğde ağacı vardı eskiden , onun olduğu yere.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Türkçe ders kitabına alınan Muhacir Osman metnindeki noktalama işaretlerinin kullanımına yönelik değişikliklerin virgül ile noktalı virgül işaretleri arasında olduğu görülmektedir. Özgün metinde kullanılan noktalı virgül işaretinin Türkçe ders kitabındaki metinde virgül olarak değiştirildiği ya da virgül işaretinin noktalı virgül işareti olarak değiştirildiği görülmektedir. İki noktalama işaretinin de işlevleri düşünöldüğünde yapılan bu değişikliklerin uygun olduğunu söylemek olanaklıdır.

Bütün bu çıkarma, ekleme ve değiştirme ifadelerinin dışında yapılan karşılaştırmada dikkat çeken bir diğer nokta ise kullanılan noktalama işaretinin yerinin değiştirilmesidir. Bu durumu örnekleyecek nitelikte olan örnek aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Yeri Değiştirilen Noktalama İşaretleri

Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
Deniz altımızda, bizden ötedeydi.	Deniz, altımızda bizden ötedeydi.

Yukarıda iki metinden alınan örnek ifadeler bulunmaktadır. Bu iki örnek karşılaştırıldığında virgül işaretinin özgün metinde altımızda sözcüğünden sonra kullanıldığı Türkçe ders kitabındaki metinde ise deniz sözcüğünden sonra kullanıldığı görülmektedir. Yapılan bu değişikliğin tümcenin öznesini belirtmeye yönelik olduğu ve anlatımsal açıdan uygun olduğu düşünölmektedir.

Türkçe ders kitabına alınmış olan Muhacir Osman metnindeki bazı noktalama işaretlerinin kullanımının özgün metinden farklı olmasının ders kitabına alınacak metinlerin nitelikleri bağlamında ele alınması gerektiği düşünölmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) metinlerdeki yöresel farklılıklardan kaynaklanan yazım ve noktalama farklılıklarının dipnotla sunulmasından ve bu durumlardan öğretim amaçlı yararlanılabileceğinden söz edilmektedir. Ancak noktalama işaretlerinin kullanımındaki farklılıkların dipnot şeklinde sunulmadığı, bu durumdan öğretim amaçlı olarak yararlanılmadığı görülmektedir.

Ek Kullanımındaki farklılıklar

İki metin karşılaştırıldığında ek kullanımıyla ilgili de farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların; kullanılan ekin değiştirilmesine veya çıkarılmasına yönelik olduğu söylenebilir. Aşağıdaki tabloda bu bulguyu destekleyen örnekler vurgulanmıştır.

Tablo 6 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Ek Kullanımındaki Farklılıklar

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Ek Kullanımındaki Farklılıklar	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
		Kıyıya yanaşmış tekneler, çalışan, gezen, duran insanlar, asfaltta karşılıklı akıp giden vasıtalar sessiz, renkli bir kargaşalık için-deydiler.
	Biz çocuklar Osman Aga, derdik kendisine; büyükler ve akranlarıysa Uzunların Osman...	Biz çocuklar Osman Aga derdik kendisine, büyükler ve akranları Uzunların Osman...

Yukarıdaki tabloya bakıldığında özgün metinde "mış" olarak kullanılan fiilimsi ekinin Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninde "an" biçiminde değiştirildiği görülmektedir. Yapılan bu değişikliğin ilgili tümcede sıralı olarak aynı fiilimsi ekinin kullanılması ve okunabilirlik açısından hedef yaş düzeyine kolaylık sağlaması nedeniyle yapıldığı düşünülmektedir. Benzer biçimde özgün metinde kullanılan "akranlarıysa" sözcüğündeki ekin çıkarılarak sözcüğün "akranları" biçiminde kullanıldığı da görülmektedir. Bu çıkarma işleminin de yine okunabilirliği uygun seviyeye getirme düşüncesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları

İki metin karşılaştırıldığında özgün metinde söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları olduğu bu farklılıkların Türkçe ders kitabına alınan metinde düzenlendiği görülmektedir. Söz edilen yazım farklılıkları aşağıda tabloda vurgulanmıştır.

Tablo 7 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Söyleyiş Özelliklerinden Kaynaklı Yazım Farklılıkları

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Söyleyiş Özelliklerinden Kaynaklı Yazım Farklılıkları	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
		Bilirdik ki bizim çok sevdiğimiz manileri yine söyleyecek, hatta güzel havalarda sahur vakti dolaşırken ardı sıra gezmemize ses çıkarmıyacak.
	Ama diyil mi kuşkulanmışlar bir kere, bundan sonra Osman'ı ancak Türkiye paklar.	Ama değil mi kuşkulanmışlar bir kere, bundan sonra Osman'ı ancak Türkiye paklar.
	"Muhacir diyil miyim?"	"Muhacir değil miyim?"
	Bozmuş, yenilemiş kalba Hacıların Bekir onları.	Bozmuş, yenilemiş galiba Hacıların Bekir onları.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Türkçe ders kitabına alınan metinde söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıklarının değiştirildiği görülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) bakıldığında "Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemseller söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemseller farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir." maddesinin yer aldığı görülmektedir. Ancak Türkçe ders kitabındaki

Muhacir Osman metnine bakıldığında bazı yazım farklılıklarının düzeltildiği bazılarının ise düzeltilmediği görülmektedir. Düzeltilen ifadeler yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Düzeltilmeyen ifadeler örnek olarak ise "Aga, görmeğe, napçan, büle, misir, bubaaa, uğlum" sözcükleri gösterilebilir. Bu bağlamda metnin bütününde yazım farklılıklarının düzenlenmesi noktasında birlik olmadığını söylemek olanaklıdır. Ayrıca yazım farklılıklarının dipnot biçiminde sunulmadığı, öğretici amaçlı yararlanılmadığı görülmektedir.

Sözcüklerin kullanımındaki farklılıklar

İki metin karşılaştırıldığında özgün metin ile Türkçe ders kitabına alınmış metin arasında sözcüklerin kullanımıyla ilgili farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların sözcük çıkarılmasına, sözcüğün ayrı ya da birleşik yazılmasına ve sözcüğün yerine başka bir sözcük kullanılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda bu bulguyu destekleyen ifadeler vurgulanmıştır.

Tablo 8 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Sözcük Kullanımındaki Farklılıklar

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Sözcük Kullanımındaki Farklılıklar	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
		Adaşımı nasıl nasıl görmelisin , dedi.
	Biz mahallenin tüm çocukları Osman Aga'sız bir bağbozumu da düşünemedik.	Biz mahallenin tüm çocukları Osman Aga'sız bir bağ bozumu da düşünemedik.
	Osman ne yapabilirdi sanki ?	Osman ne yapabilirdi ki ?

Yukarıdaki tabloya bakıldığında özgün metinde bulunan "nasıl" sözcüğünün ders kitabına alınan Muhacir Osman metninden çıkarıldığı görülmektedir. Özgün metinde "bağbozumu" biçiminde birleşik yazılan sözcüğün ise değiştirilerek "bağ bozumu" biçiminde yazıldığı görülmektedir. Ayrıca özgün metinde kullanılan "sanki" bağlacının ders kitabına alınan metinde "ki" olarak değiştirildiği de görülmektedir.

Düzeltilme işaretinin kullanımıyla ilgili farklılıklar

İki metin karşılaştırıldığında özgün metinde inceltme gereksinimi duyulan bazı sözcüklerde düzeltme işareti kullanılmadığı görülmektedir. Ancak ders kitabına alınan Muhacir Osman metninde bu sözcüklerde düzeltme işaretinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durumu örnekleyen tümceler aşağıda vurgulanmıştır.

Tablo 9 Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Düzeltme İşaretinin Kullanımı İlgili Farklılıklar

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninde Sözcük Kullanımındaki Farklılıklar	Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı, (2021)
		Bütün arkadaşları birer iş gücü sahibi oldukları halde o daha belli başlı bir işe tutunamamıştı.
	Bizim viranelikler (evler) ne alemde ?	Bizim viranelikler (evler) ne âlemde ?

O, deminden beri bir türlü salnamadığı iskemlesine **adeta** çökmüş, gözlerini denizin uçsuz bucaksız ufkuna dikmişti.

O, deminden beri bir türlü salnamadığı iskemlesine **âdeta** çökmüş, gözlerini denizin uçsuz bucaksız ufkuna dikmişti.

Türkçe ders kitabına alınan metinden çıkarılan bölümler

Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metni özgün hâliyle karşılaştırıldığında bazı bölümlerin ders kitabına alınırken çıkarıldığı ve "(...)" biçiminde gösterildiği görülmektedir. Bu bölümler, özgün metinden doğrudan alıntılar aracılığıyla Türkçe ders kitabında kısaltılmış olarak gösterilen bölümlerle eşleşecek biçimde numaralandırılarak aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Ancak özgün metinden çıkarılan bölümlerin tamamının Türkçe ders kitabında "(...)" biçiminde gösterilmediği görülmektedir. Bu bölümler aşağıdaki tabloda karşısında açıklama yapılarak belirtilmiştir.

Tablo 10 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Muhacir Osman Metninden Çıkarılan Bölümler

Muhacir Osman Metni Ali, R. (2015)	Muhacir Osman Metni Millî Eğitim Bakanlığı (2021)
Cebimden bir Yunan sigarası çıkardım, kendisine uzattım. -İçmem gâvurun cıgarasını, dedi. Sert gelir bana. Bazı memleketliler geldiklerinde verirler bana; içmem. Abe napçam ben sizin cıgaranızı, derim onlara. Anlatın memleketi, anlatın akranları... Onlar gülerler hep. Almışlardır birer saat kollarına, ikide bir bakarlar saatlara. İşimiz var, derler. Falancayı görmemiz lâzım, falan. Anlamaz sanırlar beni. Onlar simitçi Osman Aga'nın yanında oturup konuşmaya tenezzül etmezler be. Ondan bakarlar saatlarına gene gene. -Al sen, dedim.	(...) 1 Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.
Sigarayı aldı, elleri titriyordu. Bir hayli uğraştı sigarasını yakmak için.	Bu bölüm ders kitabına alınmamıştır fakat "(...)" biçiminde kısaltılarak gösterilmemiştir. Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.
Raife Teyze sırtında yeni feracesiyle merdivenlerde görünür, krem başörtüsünün ucunu bir eliyle çenesinin altına tutturmaya çalışırdı. Elini çene altından çeker çekmez yeniden iki yana düşerdi başörtüsünün uçları, ince zarif boynu, harbollunun güvezi vurmuş ak gerdanı görünürdü. Bütün çocuklar susardık o ara, davulcu Osman Aga'nın ağzından çıkacak sözleri beklerdik; ya da bana öyle gelirdi. Sığırtmaç Hasan'ın karısı Raife, elinde dört ucu işlemeli al mendil, merdivenler üzerinde saygıyla beklerdi. Gür, tatlı bir ses bozardı sessizliği, ardından davulun tokmağı hızla inip kalkardı:	(...) 2 Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.
Bu sırada Raife Teyze'nin yüzü aydınlanır, gülümsemelerin en güzeli, en cömerdi, gelip dudaklarında bir gelincik çiçeği gibi açardı. Sonra merdivenleri, adeta duvağı başında bir gelin ciddiyetiyle iner; gelir dört ucu işlemeli al mendili davulun kasnağına özenle tuttururdu.	(...) 3
-Çok içmeyim. Sonra sarhoş olursanız karışmam bak, derdi. İşli olan kadınlar ellerinde kepçe, kevgir veya bakırlarla telaşlanırlar, işli olmayıp da kendilerine eğlence arayan mahallenin genç kadınları ise avludaki ocaklar üstüne dizilmiş sıra tavalalarının karşılarında altlarına birer odun çekerek oturur, bazen de ayakta dururlardı. Atılan kuru meşe odunlarıyla yalınlar daha da parlardı. Kadınların yüzlerinde kızıl gölgeler	Bu bölüm ders kitabına alınmamıştır fakat "(...)" biçiminde kısaltılarak gösterilmemiştir. Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.

dolaşır, büyüyen gölgeler duvarlara sığmazdı. Bazı açık saçık konuşmalar gelirdi kulaklarımıza. Kadınların gülüşleri ekşi cibre kokan gecede yitip giderdi.

Bir ara Osman Aga'nın, karısı öldükten sonra camiye gitmediği söylentileri dolaştı. Sözde Gülizar Hanım ölünce kendisini namahremdir diye bir daha yanına yaklaştırmak istememişler, saçlarını okşayıp sevmesine engel olmuşlar. Buna pek içerlemiş Osman Aga, elleri çaresiz iki yana düşmüş:
-Yaa... Demek üle. Demek şimdi Gülizar namahrem bana ?.. demiş, ağlamış. O günden sonra da kendisini camiye giderken gören olmamış. Doğrusu ben bu söylentilere inanmadım hiç. Inanlara da için için kızdım.

Bir ara, Osman Aga'nın, Ferište'yi zengin bir beye evlâtlık olarak verdiği duyduk. (...) 5

Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.

Yapmasaydı ya o işi!

(...) 6

Olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikte davranış içermektedir.

Ne oluyordu? Neydi bu olup bitenler? Neler dönüyordu? (...) 7

Herkesin gözlerinde okunan çaresizlik ve korkunun sebebi neydi? Bunu daha sonra K.K.E. (Yunanistan Komünist Partisi) çetecileri her gece köylere baskın yapmaya, köprüleri, demiryollarını atmaya, birkaç uçağın uzak tepelere kartallar gibi saldırarak ortalağı duman ve derinden gelen uzak patlamalara boğmaya başlamasından sonra anlamıştım. Herkesler işinde gücündeyken, ovanın ortasından geçerek düdüğünü acı acı öttüren bir tirenin çığlığı yerini birden korkunç bir patlamaya bırakıyor, yerden kapkara bir duman yükseliyordu. Yarım saate varmadan tüfekli askerler rasgele, sağa sola ateş ederek geliyor, kişileri şehre, kırlara götürüyorlardı. Dövünen kadınlar, ninelerinin feraceleri altında titreşen çocuklar, suskun yaşlı erkekler bir duvarın altında, götürülen yakınlarını bekliyorlardı.

-Hasan Çavuşlar'ın tarlasının başındaki kaynarca durur mu? Buz gibiydi suyu... Salardık içine bostanları...Ama yoktur artık. (Sonra bir umutla soruyordu yine) Yoksam durur mu yerinde? Bazı memleketlilere sorarım, kimi yok der, kimi var. Konuşurlar karı gibi. (...) 8

Kaynarca çoktan kurumuş, kapanmıştı ama, "Orda" diyordum. "Aynı eskisi gibi. Buz gibi suyu. İçinden yine karpuzlar eksik olmuyor."

Elini uzattı.

-Ver bana o gâvurun cıgarasından, dedi. Sert olsun. İsterse yaksın gırtlığımı!..

Bu bölüm ders kitabına alınmamıştır fakat "(...)" biçiminde kısaltılarak gösterilmemiştir.

Yukarıdaki bölümlere bakıldığında numaralandırılmış biçimde belirtilen bölümlerin Türkçe ders kitabına alınırken çıkarılmalarının uygun olduğu düşünülmektedir. İlgili bölümlerde anlatılanlara bakıldığında çoğunlukla çocukların olumsuz yönde özdeşim kurmalarına neden olabilecek eğitsel yönü bulunmayan argo, cinsellik ve şiddet içeren ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Örneğin bir numaralı kısaltılan bölümde sigara kullanımının, iki numaralı bölümde Raife Teyze üzerinden yapılan betimlemelerin, dört numaralı bölümde Osman Aga'nın eşini sevip okşamasının engellendiğinden söz edilmesi çocukların zihninde eğitsel yönü olmayan olumsuz davranışları uyandırabileceği söylenebilir. Beş numaralı bölümde evlatlık durumundan söz edilmesi çocukların duygusal anlamda örselenmelerine neden olabilir ve duygusal şiddeti çağırıştırabilir. Altı numaralı bölümde Osman Aga'nın olumsuz davranışına yönelik bir gönderme olduğu, yedi numaralı bölümde ise şiddet içerikli olumsuz örnek

oluşturabilecek davranışların ön planda olduğu görülmektedir. Bu ifadelerin de yine çocuk okurlara olumsuz örnekler sunan ifadeler oldukları söylenebilir. Bu bağlamda sözü edilen bu bölümlerin Türkçe ders kitabına alınırken çıkarılmalarının Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) "Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır." maddesiyle tutarlı olduğunu ortaya koyabilmektedir. Ancak bu bağlamda üzerinde durulması gereken bir nokta daha söz konusudur. Metinden bazı bölümlerin çıkarılması eğitsel olarak ve öğretim programı bağlamında uygun görülse de bu çıkarma işlemi metnin ele aldığı temanın sunulmasını engelleyebilmektedir. Yukarıdaki tabloda belirtilen yedi numaralı bölümün çıkarılmasıyla metnin bulunduğu "Millî Kültürümüz" temasında ele alınan konunun örtülü bir hâle geldiği düşünülmektedir. Bu bağlamda metnin başlangıcında, çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun ifadelerle örtülü hâle gelen bölüm hakkında parantez içi açıklama yapılmasının uygun olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki tabloda kısaltıldığı belirtilen bölümlere bakıldığında bazı bölümlerin ise herhangi bir olumsuz davranış içermediği hâlde çıkarıldıkları görülmektedir. Bu bulguyu destekleyen örnekler olarak üç numaralı ve sekiz numaralı kısaltılan bölümler gösterilebilir. Bu bölümlerin, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) belirtilen "Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir" maddesini temel alarak çıkarıldıkları düşünülmektedir. Ayrıca yukarıdaki tabloda özgün metinde olduğu hâlde Türkçe ders kitabına alınmayan bölümlerinde olduğu ve bu bölümlerin metinden çıkarıldığının ders kitabındaki metinde "(...)" biçiminde belirtilmediği görülmektedir. Bu durum ise Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) üzerinde durulan yukarıdaki maddenin metnin bütününe dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır.

5. Muhacir Osman metninin bulunduğu temayla ilişkisi

Coşkun ve Taş'a (2008, ss.71) göre 2005-2006 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında temel alınan tematik yaklaşımla beraber metin seçiminde önemli bir değişiklik sağlanmıştır. Bilindiği gibi Türkçe ders kitaplarında metinlerin seçiminde ve bir araya getirilmesinde tematik yaklaşım belirleyici olmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metninin "Millî Kültürümüz" teması içerisinde serbest okuma metni olarak yer aldığı görülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019, ss.15) bakıldığında temalara ilişkin açıklamalar yapıldığı, belirli temalar kapsamında hangi konu önerilerinin ele alınabileceğinin belirtildiği görülmektedir. Bu Muhacir Osman metni; anlatıcı ile Muhacir Osman'ın memleketleriyle ilgili sohbetlerini konu edinen olay örgüsünü, göç izleği çerçevesinde ele almaktadır. Bu bağlamda metinde ele alınan konunun "sıla, vatan, yurdumuz" gibi konu önerileriyle ve Millî Kültürümüz temasıyla örtüştüğü düşünülmektedir.

6. Muhacir Osman metninin ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri bağlamında değerlendirilmesi

Ana dili öğretimi sürecinde metin seçiminin önemli bir detay olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin belirli nitelikleri taşımaları gerektiği söylenebilir. Düzeye uygun, nitelikli metinler aracılığıyla öğrenciler, ana dillerinin anlatım inceliklerini keşfetme olanağı bulabilirler. Bu noktada Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019, ss. 18) ders kitabına alınacak metinlerin taşımaları gereken nitelikler maddeler hâlinde sıralanmış ve ilgili maddelere yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir. İlgili metin kapsamında değerlendirilemeyen maddelere (3, 6, 8, 11, 13 ve 14.) yer verilmemiştir.

1-Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

Muhacir Osman metninin yazarının Rahmi Ali olduğu görölmektedir. Bu bağlamda ders kitabına alınmış olan bu metnin, yaygın olarak kabul görmüş bir yazarın edebî ve kültürel değer taşıyan eseri olma niteliğini taşıdığı söylenebilir. Ayrıca ilgili eserin Balkan Türkleri edebiyatından seçilmiş bir eser olduğu da ifade edilebilir.

2- Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

Muhacir Osman metninin ikincil aktarım biçiminde sunulmadığı, yazarın kendi eserinden alındığı görölmektedir.

4-Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

Muhacir Osman metninin, aynı yayınevinin yani farklı sınıf düzeyindeki herhangi bir kitabında yer almadığı görölmektedir.

5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

Rahmi Ali'ye ait başka bir eserin Türkçe ders kitabında yer almadığı görölmektedir.

7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

Muhacir Osman metninin bulunduğu "Millî Kültürümüz" temasını destekleyen, edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metni olarak yer aldığı görölmektedir.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

Muhacir Osman metninin Türkçe ders kitabına alınırken eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin çıkarıldığı görölmektedir. Çıkarılan bölümler, yukarıda özgün metinle karşılaştırmanın yapıldığı temada sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

Muhacir Osman metninde yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıklarının bazı noktalarda düzeltildiği bazı noktalarda ise düzeltilmediği görölmektedir. Bu bağlamda metnin bütününde bir birlik sağlanmadığı söylenebilir. Ayrıca dönemsel

farklılıklardan kaynaklı düzeltilen yazım ve noktalama farklılıklarının dipnot aracılığıyla açıklanmadığı ve öğretim amaçlı yararlanılmadığı görülmektedir.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

Muhacir Osman metninde bazı bölümlerin çıkarılarak kısaltmaya gidildiği görülmektedir. Ancak çıkarılan bu bölümlerin çoğunluğu "(...)" biçiminde gösterilirken bazı noktalarda çıkarılan bölümlerin "(...)" biçiminde gösterilmediği de görülmektedir. Ayrıca bütün çıkarma işlemlerinde metnin anlam bütünlüğünü ve temayla ilişkisini bozmama düşüncesinin dikkate alınmadığı, bazı noktalarda çıkarma işleminden kaynaklı olarak iletinin ve temanın sunulmasının olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Sonuç

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar özetleyici bir biçimde sunulmuştur.

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki Muhacir Osman metni, iç yapı özellikleri bağlamında değerlendirildiğinde ele aldığı konunun ve temanın çocuğa göre olduğu ancak konu ve karakterlerin bir plan çerçevesinde sunumunda bazı eksiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Metin dil ve anlatım açısından değerlendirildiğinde ise söz varlığının geliştirilmesine katkı sağlayacak nitelikte benzetme ve betimlemelerden yararlandığı ifade edilebilmektedir. Ancak kullanılan sözcük sayısının ve cümle uzunluğunun hedef yaş düzeyinin üzerinde olmasının ve yazarın söyleyişinden kaynaklı farklılıkların sıklıkla kullanılmış olmasının çocukların okuma anlama ve ana dilinin inceliklerini keşfetme süreçlerini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra betimlemelere sıklıkla başvurulmasının ve kahraman bakış açısıyla anlatımın yapılmasının, çocukların metinle etkileşim kurmalarına yarar sağladığı söylenebilir.

Muhacir Osman metninin dil ve anlatım açısından uygunluğuna yönelik değerlendirmeyi daha geniş çerçevede görmek amacıyla okunabilirlik puanları hesaplanmıştır. Muhacir Osman metninin okunabilirliği Ateşman'ın (1997) formülüne göre 82,7 olarak Çetinkaya-Uzun'un (2010) formülüne göre ise 47,9 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ilgili metin Ateşman'a (1997) göre "kolay" düzeyde, Çetinkaya-Uzun'a (2010) göre ise "eğitsel" düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında Baki'nin (2019) 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirliğine ilişkin çalışmasında metin türleri bağlamında sonuçlar elde ettiği görülmektedir. Bu bağlamda Baki (2019) Ateşman'ın formülüne göre öyküleyici metinlerinin tamamının kolay, Çetinkaya'nın formülüne göre ise öyküleyici metinlerin tamamının eğitsel düzeyde (8 ve 9 sınıf) olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçların hikaye türünde olan Muhacir Osman metniyle de tutarlı olduğu görülmektedir. Okunabilirlik teması bağlamında üzerinde durulması gereken noktalardan birinin de okunabilirlik formülleri aracılığıyla elde edilen puanların birbirinden farklı düzeylere işaret etmesi olduğu düşünülmektedir. Bu durum okunabilirlik formüllerinin metnin anlaşılabilirliği noktasında tek başına yeterli olmadıklarını, sözcük ve tümce sayımları ile elde edilen değişkenlerin sözcüklerin niteliğinin göz ardı edilmesine neden olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanı sıra Çetinkaya-Uzun formülüne göre metnin 8. ve 9. sınıf düzeyine karşılık gelmesi, yukarıda ifade edilen sözcük sayısı ve cümle uzunluğunun okuma sürecindeki olumsuz etkisini destekler nitelikte bir sonuç olarak değerlendirilebilmektedir.

Muhacir Osman metni 7. sınıf Türkçe ders kitabında üç sayfa olarak yer almaktadır ve her sayfada metne ait bir resim bulunmaktadır. Resimlerin tasarımsal özelliklerine, metinle uyumuna ve çocuğa göreliliğine ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Tasarım özellikleri açısından bakıldığında Şekil 1'in bazı eksiklikler ve hatalar içerdiği, Şekil 2'nin konumunun sayfa tasarımı ve metinle uyum açısından uygun olmadığı, Şekil 3'ün ise tasarım öğeleri açısından gerekli nitelikleri taşısa da gerçek bir fotoğraf karesi olması nedeniyle estetik bir uyaran olma işlevini taşımadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu değerlendirmelerin yanı sıra, metinde kullanılan bütün resimlerde açık, parlak ve yeterli sayıda renklerin kullanıldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Metnin resimlerinin içerikle uyumuna ilişkin bulgulara bakıldığında Şekil 1'in genel olarak olay örgüsünü temsil etse de bazı detayları içermediği, Şekil 2'nin metinde anlatılanların bir bölümüyle uyumlu olduğu, Şekil 3'ün ise metinde anlatılanları bütünüyle temsil etmediği sadece metinde üzerinde durulan bir öğeyi ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu bağlamda Şekil 1 ve Şekil 2'nin genel anlamıyla çocukların okuma öncesinde metne hazırlanmasını ve tahminlerde bulunmasını sağlayacak nitelikte olduğu ancak Şekil 3'ün okumaya güdülenmeyi ve tahminde bulunmayı güçleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Metnin resimlerinin çocuğa göreliliğine ilişkin yapılan değerlendirmelerde genel olarak kullanılan renklerin açık, parlak olması ve renk sayısı açısından en az beş rengin kullanılmış olması gibi nitelikleriyle çocuk gerçekliğine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak resimlerin estetik duyarlılık bağlamında eksiklikleri olduğu da düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkben (2019) Türkçe ders kitabındaki resimlerin değerlendirilmesine yönelik çalışmasında resimlerin; estetik duyarlılığı artırıcı, geliştirici ve ortaya çıkarıcı düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Muhacir Osman metni, özgün hâliyle karşılaştırıldığında Türkçe ders kitabına alınırken kısaltma işlemi yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitabındaki metin ve özgün metin arasındaki farklılıkların; noktalama işaretlerinin kullanımına, eklerin kullanımına, sözcüklerin kullanımına ve düzeltme işaretinin kullanımına yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılıkların yanı sıra kısaltma işlemi yapılırken olumsuz davranış örneği içeren bazı bölümlerin ders kitabına alınan metinden çıkarıldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Çıkarılan bu bölümler "(...)" biçiminde belirtilmiştir. Ancak metinden çıkarıldığı hâlde "(...)" biçiminde gösterilmeyen bölümler olduğu da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda özgün metinden yapılan kısaltma işleminin, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) kısaltma işlemi yapılırken üzerinde durulması gerektiği vurgulanan maddelerle genel olarak uyumlu olsa da bazı noktalar da ilgili maddelerin göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca metinden çıkarılan bölümlerin ilgili temada belirli konu çerçevesinde sunulan iletilerin örtülü hâlde gelmesine neden olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Benzer şekilde Koç ve Kıymaz'ın (2013) da çalışmaları sonucunda ders kitabına alınmış, kısaltılmış veya sadeleştirilmiş tiyatro metinlerinde anlamı bozan değişiklikler yapıldığı sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Kısaltma ve düzenleme işlemlerine yönelik fikir veren önemli bir kaynak olan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2006, ss.56) şiir dışındaki metin türlerinde eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin "...metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır" ölçütüne uygun çıkarılması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. Ancak Muhacir Osman metninde yapılan kısaltma işleminde bu ölçütün de göz ardı edildiğini söylemek olanaklıdır.

"Millî Kültürümüz" temasında yer alan Muhacir Osman metninin bulunduğu tema ile uyumuna bakıldığında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ilgili tema çerçevesinde ele alınabilecek konu önerileriyle uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında Kurtoğlu Zorlu'nun (2021) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin temalarla uyumuna yönelik yaptığı çalışması sonucunda bazı metinlerin yer aldıkları temayla tamamen ilgisiz olduğuna, bazı metinlerin ise kısmen ilgili olduğuna ulaştığı görülmektedir. Ayrıca ilgili çalışmada tüm metinlerin temayla uygun olduğu temalar arasında "Millî Kültürümüz" temasının yer aldığı görülmektedir.

Son olarak Muhacir Osman metnin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen "Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" maddeleri kapsamında değerlendirilmiştir. Metnin değerlendirilmesinde 3, 6, 11, 13 ve 14. maddelere yönelik bulgu elde edilmemiştir. Metin 1, 2, 4, 5, 7, ve 9. maddeler açısından değerlendirildiğinde vurgulanan ifadelere uygun bir biçimde Türkçe ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 10. ve 12. maddelere göre yapılan değerlendirmede ise kısmen ifade edilenlerin dikkate alındığı ancak bazı önemli noktaların da göz ardı edildiği sonucu elde edilmiştir. Örneğin 10. madde kapsamında, Muhacir Osman metninde yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıklarının bazı noktalarda düzeltildiği bazı noktalarda ise düzeltilmediği görülmektedir. Ayrıca düzeltilen yazım ve noktalama farklılıklarının dipnot aracılığıyla açıklanmadığı ve bu farklılıklardan öğretim amaçlı yararlanılmadığı görülmektedir. Benzer şekilde 12. Madde kapsamında bazı bölümlerin metinden çıkarıldığı ve kısaltmaya gidildiği görülmektedir. Ancak kısaltma işlemi yapılırken sunulması hedeflenen temanın veya tema bağlamında öne çıkarılması gereken iletilerin örtülü hâle geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak 7. sınıf Türkçe ders kitabına kısaltılarak serbest okuma metni olarak alınan Muhacir Osman metninin, bir metnin taşınması gereken temel nitelikler bağlamında bütüncül bir biçimde değerlendirildiğinde her ne kadar hedef yaş düzeyindeki çocuklara uygun olduğu düşünülse de birçok yönden eksik ve eleştirilebilir olduğunu söylemek olanaklıdır.

Kaynakça

- Ali, R. (2015). *Batı Trakya'da Türk Edebiyatı'na Gönül Verenler*. Bengü Yayınları.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Ankara Üniversitesi Tömer Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Aytan, T., & Güneş, G. (2017). Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin temaları ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, (11), 256-275.
- Baki, Y. (2019). Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliği. *Journal of Language Education and Research*, 5(1), 30-46. <https://doi.org/10.31464/jlere.528298>.
- Baş, B., & İnan Yıldız, F. (2015). Türkçe 1 sınıf ders kitabının resim metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1).
- Bayraktar, İ., & Durukan, E. (2016). Türkçe ders kitaplarında metin sadeleştirme üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1356-1369
- Bora, A. & Arslan, M. A. (2021). Türkçe ders (5, 6, 7, 8) kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 10 (1), 222-236.
- Canale, G. (2021). The language textbook: representation, interaction and learning. *Language, Culture And Curriculum*, 34(2), 113-118. <https://doi.org/10.1080/07908318.2020.1797080>.
- Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelik ilkesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 98-123.
- Canlı, S. (2020). 5. Bölüm çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken özellikler. İçinde Karagül, S., & Şen, E. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı Okuma Kültürünün Temelleri* (ss, 109-154). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Coşkun, E., & Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi/Evaluation of Turkish curriculums in terms of text selection for textbooks. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Siyasal Kitabevi.

- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180.
- Çalışkan, G. (2016). Türkçe dersi öğretim programı ve Türkçe ders kitapları: 5. Sınıf Türkçe ders kitabına yönelik bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4 (2), 200-214.
- Çarkıt, C., & Bahadır, H. İ. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitapları millî mücadele ve Atatürk teması metinlerinin okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(1), 103-111. <https://doi.org/10.30703/cije.949768>.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çetinkaya, G. ve Uzun, L. (2010). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özellikleri. İçinde Ülper, H. (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (ss. 141-153). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çıplak, G. & Balcı, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliğinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 170-187. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1193033>.
- Demirel, Ş. (2021). Çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik. İçinde Demirel, Ş., & Seven, S. (Ed.), *Çağdaş Çocuk Edebiyatı* (ss. 19-37). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ş., & Deniz, H. (2021). 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin çocuğa görelilik ölçütlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(2), 720-740.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y., & Akbaba, R. S. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(2), 224-243. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.447349>.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76.
- Funk, H. (2012). Four models of language learning and acquisition and their methodological implications for textbook design. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 9(1), 298-311.
- Gökgül, M., & Bayram, B. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri. *Asya Studies*, 6 (21), 85-96. <https://doi.org/10.31455/asya.1118710>.
- Güneş, F. (2013). Türkçe'de metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 603-637.
- Güneş, F. (2022). *Ders kitaplarının özellikleri ve incelenmesi*. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları.
- İşcan, A., & Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018..-380009>.
- İşcan, A., & Karadağ, K. (2021). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 196-215.
- İşeri, K. (2020). Türkçe ders kitabında resimler. İçinde Ülper, H. (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri 5. Baskı* (ss. 83-91). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karakaş Doğan, B. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının çocuğa görelilik unsurları açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Karakuş, N. (2020). Nicelik ve nitelik açısından çocuk edebiyatı ürünleri. İçinde Tiryaki, E.N., & Uysal, B. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* (ss. 123-140). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. (2018). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. İçinde Şimşek, T. (Ed), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (ss. 79-127. Grafiker Yayınları.
- Karatay, H., Bolat, K. K., & Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 6(6).

- Kılıç, D. (2021). Ders kitabının öğretimdeki yeri. İçinde Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (Ed), *Ders Kitabı İncelemesi 5. Baskı* (ss. 38-48). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Koç, R., & Kıymaz, M. S. (2013). 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri ile bu metinlerin orijinallerinin karşılaştırılması üzerine bir inceleme. *Journal Of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 821-849.
- Kökçü, Y. (2021). *Çocuk kitaplarının biçim ve içerik özellikleri*. İçinde Demirel, Ş. & Seven, S. (Ed.), *Çağdaş Çocuk Edebiyatı* (ss, 1-86). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2021). Metinlerin temalara uygunluğu bakımından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7 (1), 1-11. <https://doi.org/10.24289/ijsser.797498>.
- Küçükavşar, A., & Hasırcı, S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği/the appropriateness of the poems in turkish textbooks to children. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 57-76.
- Lüle Mert, E. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, (153), 7-23.
- Lüle Mert, E. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 73-93.
- Lüle Mert, E. (2020). *Çocuk edebiyatı*. Sonçağ Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2021). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. 15 Mayıs 2023 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_10/15214644_derskitaplari_yonetmeliği.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2022). *Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları*. 28 Nisan 2023 tarihinde <https://kitapinceleme.meb.gov.tr/De%C4%9Ferlendirmeye%20Esas%20Olacak%20Kriterler%20ve%20A%C3%A7%20B1%20klamalar%C4%B1.pdf> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *Türkçe 7. Ders Kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mirzaoğlu, V. (2017). *Ortaokul 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Siirt Üniversitesi.
- Ogur, E. (2022). 2021-2022 öğretim yılında okutulan 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 17(5).
- Oğuzkan, A.F. (2021). *Çocuk edebiyatı* (11. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Okur, A., & Arı, G. (2013). Readability of texts turkish textbooks in grade 6, 7, 8. *Elementary Education Online*, 12(1), 202-223.
- Oral, B. (2021). Ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğu. İçinde Demirel, Ö., & Kiroğlu, K. (Ed), *Ders Kitabı İncelemesi* (ss. 72-94). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 59.
- Özbay, M., & Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi/a study of texts in turkish language 6, 7, 8th grade text books in point of type and theme. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67.

- Özçetin, K. & Karakuş, N. (2020). 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5 (1), 175-190.
- Özdemir, S. (2016). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik durumu. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 1 (1), 33-46.
- Özdemir, S. (2021). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri* (3. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Özden, M., & Saban, A. (2019). Nitel araştırmalarda paradigma ve teorik temeller. İçinde Saban, A., & Ersoy, (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* 3 Baskı (1-29). Anı Yayıncılık.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S.B Demir). Pegem Akademi.
- Pilav, S., & Oğuz, M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Piltin, G. (2021). Çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler. İçinde Şahin, A. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* (ss. 99-130). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sağlam, D., İnce, M. & Eker, C. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabının okunabilirlik düzeyi ve yaş düzeyine uygunluk açılarından değerlendirilmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11), 1139-1151.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayınları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Tudem Yayınları.
- Solak, M., & Derya Yaylı, (2009) "İlköğretim ikinci kademe Türkçe kitaplarının türler açısından incelenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Solar, B. (2010). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuğa göreliğinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Sur, E. (2023). Türkçe ders kitaplarına yönelik hazırlanan çalışmalardaki eğilimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 194-220. <https://doi.org/10.7884/teke.5615>.
- Temizyürek, F. (2010). Türkiye'de okuma seferberliği çerçevesinde seçilen kitapların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik açısından incelenmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 645-654.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N.K., & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 961-986.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 650-672. <https://doi.org/10.17679/inuefd.547841>.
- Üründü, V. (2011). *6?8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İnönü Üniversitesi.
- Yalçın, A., & Aytas, G. (2017). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yaylı, D. (2020). 2. Bölüm Türkçe öğretim programları ve ders kitapları. İçinde Ülper, H. (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (ss. 23-40). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, O., & Yakar, Y. M. (2018). Türk çocuk edebiyatında sorun odaklı yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 29-42.
- Yin, R.K. (2018). *Case study research and applications* (Sixth Edition). SAGE Publications.
- Yurt, G., & Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: zambak ve pasifik yayınları örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 317-327.

Zorbaz, K. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime – cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (1), 87-101.